T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTSİ-CERRAHPAŞA

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman

Prof. Dr. Neylan Ziyalar

BİREYLERİN AİLE ARABULUCULUĞUNA BAKIŞ AÇILARININ ÇATIŞMA ÇÖZÜM STİLLERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PSİKOLOG ÇAĞATAY DEMİREL

İSTANBUL, 2022

Özet

Son yıllarda değişen toplum yapısı ile evlilik oranları azalırken boşanma oranlarının arttığı görülmektedir. Boşanma süreci eşler ve varsa çocukları için zorlayıcı olmakla birlikte taraflar çatışmalarını çözmekle ilgili sorun yaşadıkları için bu süreç içerisinde de birbirleri ile uzlaşmakta zorlanabilmektedir. Artan boşanma sayıları ile adli sistemdeki yoğunluğun artması, psikolojik olarak zor olan boşanma sürecinin uzaması, taraflar arası uzlaşmanın zorlaşması, alternatif uyuşmazlık yöntemlerinden arabuluculuğu gündeme getirmiştir. Arabuluculuk Türkiye'de sadece iş ve ticari uyuşmazlık alanlarında kullanılırken birçok ülkede aile hukukunda kullanılmaktadır. Aile arabuluculuğu, eşler için sağlıklı iletişim kurabilecekleri bir alan sağlamayı, boşanma sürecini ve sonrasını daha az çatışmalı hale getirmeyi amaçlayan ve tarafların anlaşmalı boşanmasını sağlayan bir uygulamadır. Arabuluculuğun temelinde uzlaşma ve yapıcı olma varken boşanma süreçlerinde de temelde çözülemeyen çatışmalar vardır. Bu bağlamda çalışmanın amacı çatışma çözüm stillerinin aile arabuluculuğuna bakış açısını etkileyip etkilemediğini saptamaktır. Çalışmanın örneklemini evli veya boşanmış kişilerden oluşan 375 katılımcı oluşturmaktadır. Veriler; demografik bilgi formu, romantik ilişkilerde çatışma çözüm stilleri ölçeği ve aile arabuluculuğuna bakış anketi kullanılarak toplanmıştır. Evliliklerindeki çatışmalar karşısında olumlu ve yapıcı çözüm yolları kullanan bireylerin aile arabuluculuğuna yaklaşımlarının daha olumlu olduğu, dolayısıyla çatışma çözüm stillerinin aile arabuluculuğunu etkilediği bulunmuştur. Çatışma çözüm stillerinin aile arabuluculuğu üzerindeki etkisi, bu uygulamanın planlanması ve uygulanmasında bu alanda uzman kişilerin sürece dahil edilmesinin önemini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: aile arabuluculuğu, boşanma arabuluculuğu, çatışma çözüm stilleri

Abstract

With the changing social structure in recent years, it is seen that while the marriage rates have decreased, the divorce rates have increased. Although the divorce process is challenging for the spouses and their children, the parties may have difficulties in reconciling with each other during divorce process as they have problems in resolving their conflicts. With the increasing number of divorces, the increase in the intensity of the judicial system, the prolongation of the psychologically difficult divorce process, the difficulty of reconciliation between the parties have brought mediation, one of the alternative dispute methods, to the agenda. While mediation is used only in the fields of business and commercial disputes in Turkey, it is used in family law in many countries. Family mediation is an application that aims to provide a space for spouses to communicate in a healthy way, to make the divorce process and aftermath less conflicting, and to ensure the mutual divorce of the parties. While reconciliation and being constructive are the basis of mediation, there are fundamentally unresolved conflicts in divorce processes. In this context, the aim of the study is to determine whether conflict resolution styles affect the perspective of family mediation. The sample of the study consists of 375 participants, who are married or divorced. Data; demographic information form, conflict resolution styles in romantic relationships scale, and family mediation view questionnaire. It has been found that individuals who use positive and constructive solutions in the face of conflicts have more positive approach to family mediation, and therefore conflict resolution styles affect family mediation. The effect of conflict resolution styles on family mediation shows the importance of involving experts in this field in the planning and implementation of this practice.

Keywords: family mediation, divorce mediation, conflict resolution styles

Önsöz

Bu araştırmanın başından sonuna kadar hem akademik hem de psikolojik olarak her zaman destek olan, tüm içtenliği ve samimiyeti ile bana yol gösteren tez danışmanın, değerli hocam Prof. Dr. Neylan Ziyalar'a,

Hayatım boyunca her zaman koşulsuz sevgi ve maddi manevi destek veren, kendi yolumu çizebilmem için hep yanımda olan, annem Cemile Demirel ve babam Vedat Demirel'e,

Bu süreçte beni bir an olsun yalnız bırakmayan, elinden gelen tüm desteği verip anlayışla beni sürekli motive eden, hayallerimin oluşmasını ve onları hatırlamamı sağlayan, başarılı meslektaşım ve hayat arkadaşım Elif Bayramoğlu'na,

En yapamadığım anlarda neden bu yolda olduğumu hatırlatan ve motivasyon konuşmalarıyla bu araştırmanın tamamlanmasında ve hayatımda önemli bir yeri olan dostum Enver Özdemir'e,

Akademik bilgisi ile beni aydınlatıp takıldığım yerlerde fikirleri ile yardımcı olan, değerli arkadaşım ve meslektaşım Ersin Erdal'a,

İstanbul'un ve yüksek lisans eğitiminin bana kazandırdığı en değerli insanlardan, biricik arkadaşım Dila Ergül'e,

Bu süreçte bir şekilde bana destek olan ve olmaya çalışan herkese,

Sonsuz teşekkür ediyorum.

Çağatay DEMİREL

İçindekiler

Özet……..……i

Abstract……...ii

Önsöz……iii

İçindekiler…….……iv

Tablo ve Şekil Dizinleri…….vii

1. Giriş ve Amaç…….……..……..……...…….1

2. Genel Bilgiler……..……..……..4

2.1. Aile ve Evlilik…….……..……..……4

2.1.1. Aile……..……..……4

2.1.2. Aile Türleri…….……..……..……...5

2.1.3. Ailenin İşlevleri……..……..……..……...6

2.1.4. Evlilik……..……..……..……..8

2.1.5. Evlilik Öncesi Dönem……..……..……..……9

2.1.6. Evlilik Doyumu……..……..……9

2.2. Boşanma……..……..……..……...10

2.2.1. Boşanma Sebepleri……..……..……..12

2.2.2. Boşanmaların Artmasının Sebepleri……..……15

2.2.3. Boşanma Süreci……..……...…….16

2.2.4. Boşanma Etkileri……..……..……17

2.2.4.1. Boşanmanın Eşler Üzerindeki Etkileri…….……17

2.2.4.2. Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri……19

2.2.4.3. Ebeveyne Yabancılaştırma Sendromu……...22

2.3. Hukuksal Süreç……..……..……..……23

2.3.1. İlgili Anayasa ve Kanun Maddeleri……..……..23

2.3.2. Anlaşmalı Boşanma…….…….….26

2.3.3. Boşanmanın Sonuçları…….…….…….27

2.3.4. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi…….…….…….28

2.4. Arabuluculuk…….…….…….29

2.4.1. Aile Arabuluculuğu…….…….…….31

2.4.2. Aile Arabuluculuğu Üzerine Yapılan Araştırmalar……....34

2.5. Çatışma Çözüm Stilleri…….…….……..34

2.5.1. Çatışma…….…….…….……...34

2.5.2. Çatışma Çözüm Stilleri…….…….……36

3. Gereç ve Yöntem…….…….…….…….39

3.1. Araştırma Deseni…….…….…….……...39

3.2. Evren ve Örneklem…….…….…….……39

3.3. Veri Toplama Araçları…….…….……40

3.3.1. Demografik Bilgi Formu…….…….……..40

3.3.2. Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stili Ölçeği…….40

3.3.3. Aile Arabuluculuğuna Bakış Anketi…….…….41

3.4. Verilerin Analiz Yöntemi…….…….……..…….43

4. Bulgular…….…….…….……...44

4.1. Betimleyici Analizleri…….…….……44

4.1.1. Demografik Bilgilere İlişkin Analizler……..44

4.1.2. Çatışma Çözüm Stillerine İlişkin Analizler……47

4.1.3. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısına İlişkin Analizler…….....50

4.2. Değişkenler Arası Korelasyon Analizleri……..…….……52

4.2.1. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı ile Çatışma Çözüm Stilleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi……..…….52

4.2.1.1. Cinsiyet Faktörü…….……53

4.2.1.2. Medeni Durum Faktörü…….…….54

4.3. Genel Analiz Sonuçları……56

4.3.1. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısına İlişkin Analizler……..56

4.3.2. Çatışma Çözüm Stillerine İlişkin Analizler……..……...…60

5. Tartışma ve Sonuç…….…….…….……69

Kaynaklar…….…….…….……...…79

Ekler……..90

Tablo ve Şekil Dizinleri

Tablo I. Aile Arabuluculuğuna Bakış Anketi'ne ait faktör analizi sonuçları……..42

Tablo II. Katılımcıların Demografik Özellikleri……46

Tablo III. Boşanmış Katılımcıların Boşanma Süreçleri ile İlgili Bilgiler…….47

Tablo IV. Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği için Frekans, Yüzde ve Ortalama Tablosu……..48

Tablo V. Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği için Frekans, Yüzde ve Ortalama Tablosu (2)…….49

Tablo VI. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Anketi için Frekans, Yüzde ve Ortalama Tablosu……..51

Tablo VII. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Korelasyon Analizi Sonuçları…….……..52

Tablo VIII. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Korelasyon Testi Sonuçları (Kadın)……..……53

Tablo IX. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Korelasyon Analizi Sonuçları (Erkek)…….…….54

Tablo X. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Korelasyon Testi Sonuçları (Evli)……...……..55

Tablo XI. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Korelasyon Analizi Sonuçları (Boşanmış)……56

Tablo XII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları……...57

Tablo XIII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları…….…….57

Tablo XIV. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi…..58

Tablo XV. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...……58

Tablo XVI. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Evlilik Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...59

Tablo XVII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...59

Tablo XVIII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Boşanma Şekline Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları……...60

Tablo XIX. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Velayet Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi ……...……...60

Tablo XX. Çatışma Çözüm Stillerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları……...……61

Tablo XXI. Çatışma Çözüm Stillerinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları .....……...62

Tablo XXII. Çatışma Çözüm Stillerinin Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...……63

Tablo XXIII. Çatışma Çözüm Stillerinin Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...64

Tablo XXIV. Çatışma Çözüm Stillerinin Evlilik Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...65

Tablo XXV. Çatışma Çözüm Stillerinin Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...66

Tablo XXVI. Çatışma Çözüm Stillerinin Boşanma Şekline Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları…….…..67

Tablo XXVII. Çatışma Çözüm Stillerinin Velayete Göre Tek Yönlü Varyans Analizi……...68

1. Giriş ve Amaç

Aile kurumu toplumun sosyolojik açıdan en temel yapıtaşıdır ve çeşitli oluşma yollarından biri evliliktir. Evlilik; ekonomik, psikolojik ve cinsel beklentileri getiren toplum tarafından onaylanmış bir ilişkidir ve evlilik birliğinin sürdürülmesi açısından birtakım zorluklar ortaya çıkarabilir (Parkinson, 2017). Bu zorluklar kişilerin bireysel farklılıklarından ve beraber yaşama gerekliliğinden ortaya çıkabilmektedir. Çiftler bu zorlukları kendi başlarına çözemedikleri noktada aile danışmanlığı hizmetine başvurabilmekte ve profesyonel destek alabilmektedirler. Ancak sorunların çözülememesi ve evlilik birliğinin devam edememesi durumunda evliliği bitirme ve boşanma kararı alınabilmektedir. Son yıllarda ülkemizde boşanma sayıları ciddi oranda artmıştır. Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2018'e göre son 5 yıl içinde kaba evlenme hızı %7,8'den %6,8'e gerilemiş, kaba boşanma hızı ise %1,65'ten %1,75e yükselmiştir (TÜİK, 2019). Bu oranlar boşanma sürecinin iyileştirilmesi yönünde yapılacak çalışmaların gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Boşanmaya karar veren çiftlerin çoğu bu kararı alana kadar herhangi bir destek almamaktadır. Boşanma sürecinin hukuki yönüne baktığımızda boşanma davaları ortalama 1 yıl, üst mahkeme süreçleriyle beraber toplam 2 yıl kadar sürmektedir. Boşanma sürecinde taraflar arasındaki ilişkinin ve iletişimin genellikle olumsuz olduğu görülmektedir. Anlaşamayan ve evliliklerini sürdüremeyen iki kişi için uzun bir süre boyunca mahkeme süreçleri ile uğraşmak ve sonucunu beklemek, zaten zorlayıcı olan bir durumu daha da zor ve karmaşık hale getirebilmektedir.

Bu gibi anlaşmazlık durumlarında var olan hukuk yöntemlerine alternatif olarak uygulanabilecek bazı uzlaşma ve arabuluculuk yolları vardır. Harcanan zamanı azaltacak ve kişileri yıllarca sürecek hukuki bir sürecin içine sokmayacak bir uygulama olan "boşanma arabuluculuğu" gelişmiş ülkelerde 30 yıllık bir geçmişe sahiptir. Ülkemizde de bu konuyla ilgili "aile arabuluculuğu" adı altında birtakım adımlar atılmaya çalışılsa da henüz resmi bir uygulama söz konusu değildir. Aile arabuluculuğu; boşanma aşamasındaki çiftlerin zorlu

mahkeme sürecine girmeden tarafsız ve yetkin bir arabulucu aracılığı ile finansal ve zamansal olarak tasarruf edip yıpranmadan uzlaşmalarını sağlayan bir uygulamadır (İl, 2009). Bunun yanı sıra uygulayıcılar açısından çeşitli beceriler yetkinlikler gerektirmektedir. Birçok ülkede yürürlükte olan bu uygulamanın kültürümüze ve toplumumuza uygunluğunu görebilmek ve gerekli düzenlemeleri yapabilmek adına akademik ve sosyal çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anlaşmazlık çözümlerinde arabuluculuk sürecinin temeli çatışma çözümüne dayanmaktadır (Şen, 2013). Uygulayıcıların çatışma çözümü konusunda gerekli donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Bu hizmetten yararlanacak kişilerin çatışma çözüm stilleri ise birbirinden farklı olabilir ve bu farklılık sürecin nasıl ilerleyeceğini hatta sürece istekli olup olmamayı etkileyebilir. Bu bağlamda bir aile arabuluculuğu modeli geliştirilirken ve kimler tarafından nasıl uygulanacağı belirlenirken dikkate alınması gereken faktörlerden biri olan çatışma çözüm stilleri ile ilgili olarak yapılacak bir çalışmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın amacı kişilerin çatışma çözüm stillerinin aile arabuluculuğuna bakış açıları üzerinde bir etkisi olup olmadığını saptamaktır. Aile arabuluculuğu boşanma kavramı ile alakalı bir süreç olduğu için örneklem belirlenirken evli olmak veya boşanmış olmak kriterlerinin koyulmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Çatışma çözüm stillerinin ve aile arabuluculuğuna bakış açısının cinsiyet, medeni durum, yaş gibi demografik bilgilerle olan ilişkilerine de bakılması önemli olacaktır. Bu doğrultuda bireylerin çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasındaki ilişki, uygun örneklem üzerinde, demografik değişkenlerle birlikte incelenecektir. Araştırmanın amacı ve kapsamı doğrultusunda hipotezler şu şekildedir:

1) Olumlu çatışma çözüm stiline sahip bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açıları olumludur.

2) Evli bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açıları boşanmış bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açılarına göre olumludur.

2. Genel bilgiler

Yapılacak çalışmanın konusu olan aile arabuluculuğu ile ilgili bilimsel çalışmaların kısıtlı olması sebebiyle bu bölümde aile arabuluculuğu kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için aile ve evlilik, boşanma, arabuluculuk ve çatışma çözümü şeklinde 4 ana başlık ele alınmıştır.

2.1. Aile ve Evlilik

2.1.1. Aile

Bir aile kurmak ve toplum içinde bu şekilde yer almak binlerce yıldır devam eden bir olgudur (Erkal, 2011). İnsanlar var olduğundan beri bir topluluk içerisinde yaşama, rahat ve mutlu bir hayat için gruplaşma eğilimi göstermişlerdir. Zamanla oluşan bu sosyal gruplardan en önemlisi ailedir (Demirkan, 2006). Aile kurumu toplumun en temel yapıtaşıdır ve bu durum İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde "Aile, toplumun doğal ve temel unsurudur" şeklinde ifade edilmiştir.

İnsanın sosyal bir varlık olması ve toplumdan bağımsız düşünülememesi gibi aile kurumu da en temel yapıtaşı olduğu toplumdan bağımsız düşünülemez. Toplumun kültürel özelliklerini ve değerlerini koruyup aktaran bir organ olan aile aynı zamanda tarihin de koruyucusudur (Demirkan, 2006).

Aile; kan bağı, evlilik gibi yasal yollarla aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve genellikle birlikte yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birim şeklinde tanımlanabilir (Ünalan, 1988).

Aile toplumun küçük bir versiyonu olduğu için işlevsel ve sağlıklı ailelerin sayısının fazla olduğu toplumlar daha sağlıklı olacaktır. Aile kurumu özellikle sosyolojik tanımlamalarda toplumdan ayrı düşünülemez. Yirminci yüzyılın sonlarında aile kurumundaki değişimler ile toplumsal bir bozulmayı önleyebilmek adına Birleşmiş Milletler tarafından 1994 yılı "Aile

Yılı" olarak ilan edilmiş ve bu yılın sloganı "Toplumun Kalbindeki En Küçük Ölçekli Demokrasinin İnşası" şeklinde belirlenmiştir (Bayburtluoğlu, 1994). Tüm bu gelişmelerden toplum ve birey arasında bir köprü olan ailenin, toplum adına sağlıklı bireyler yetişmesi için ne kadar önemli olduğunun evrensel olarak fark edildiği, kavrandığı ve vurgulandığı görülmektedir.

2.1.2. Aile Türleri

Toplumsal yapıyı oluşturan aile tek tip değildir. Geçmişten günümüze farklı aile yapıları mevcut olup genel olarak "geniş aile" ve "çekirdek aile" olmak üzere iki tip aile yapısı vardır. Buna ek olarak çocuklu ailelerin boşanması veya ayrılması sebebiyle ortaya çıkan tek ebeveynli aile yapısı da vardır. Geniş aileler birden fazla çekirdek aileden oluşan, aralarında sıkı akrabalık ilişkileri bulunan, apartman, mahalle veya şehir bazında bulundukları yer belirli olan bir aile tipi olarak tanımlanabilir. Çekirdek aile ise eşleri ve henüz evden ayrılmamış çocukları kapsar. Bu genel sınıflandırma bağlamında geniş aileler daha geleneksel, çekirdek aileler ise daha modern yapıdadır (Karataş, 2001).

Çekirdek aile kavramına daha yakından bakıldığında kendi içerisinde "modern çekirdek aile" ve "bağlantılı çekirdek aile" şeklinde iki farklı aile tipi barındırdığı görülmektedir. Modern çekirdek aile, eşlerin hak ve rol dağılımı açısından eşit olduğu, kendi ailelerinin eşlere ve evliliğe karışmadığı, kararların ortak verildiği ve aile reisliği kavramının tek bir kişiye atfedilmediği bir yapıya sahiptir. Bağlantılı çekirdek aile ise geniş aile ile modern çekirdek aile arasında bir yerde, geleneksel yapıdan modern yapıya geçiş aşamasındaki aile yapısıdır (Zafer, 2013).

2.1.3. Ailenin İşlevleri

Ailenin evrensel ortak özelliklerine ilişkin literatürdeki araştırmalara tarihsel olarak bakıldığında ailenin işlevleri ile ilgili kimi zaman birbiri üzerine eklenerek kimi zaman ise öncekilerden farklı ve yeni bakış açıları olduğu görülmektedir.

Murdock (1949); cinsellik, üreme, ekonomik ve çocukların eğitimi olarak ailenin 4 temel işlevi olduğunu söylemekteyken, Parsons (1955) yaptığı çalışmada çocukların sosyalleşmesi ve çiftlerin eş ve ebeveynlik gibi yetişkinliğe ait kimliklerinin gelişmesi şeklinde iki temel işlev üzerinde durmaktadır. Ackerman (1958) ise biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak dört temel işlev olduğundan bahsetmiştir (Akt: Bulut, 1993).

Daha yakın dönemde ise indirgemeci ve tek tipleştirici bir aile formu anlayışının değişmeye başladığı ve sorgulandığı görülse de halen kültürlerarası ortak özellikler bulunmaktadır. Üreme, psikolojik ve biyolojik tatmin sağlama, ortak bir ekonomi sürdürme, kültür aktarımı gibi özellikler bu ortak özellikler arasındadır (Edgar, 2004).

Ailenin işlevleri yapısal olarak ele alındığında biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitim olmak üzere altı ana başlık altında incelenebilmektedir.

Biyolojik işlev, cinsel dürtü ve ihtiyaçların doyurulması ile neslin devamlılığının sağlanmasıdır. Buna ek olarak çocukların doğumundan itibaren özellikle ilk yıllarda biyolojik ihtiyaçlarının karşılanması ve çevresel tehditlerden korunması da bu kapsamda değerlendirilebilir (Özgüven, 2001).

Psikolojik işlev, aile üyelerinin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Toplumsal boyutta bakıldığında sevginin ve güvenli bir alanın en temel kaynağı ailedir (Tezcan, 1985). Hayatlarının ilerleyen safhalarında diğer insanlarla olan ilişkilerini de büyük ölçüde etkileyeceğinden dolayı özellikle çocuklar için aile içinde bakım verenler ile güvenli bir bağ kurulması önemlidir (Kesebir, 2011).

Toplumsal işlev, ailenin toplum için temel bir yapı olması ile doğrudan ilişkilidir. Bireysel olarak toplum içerisinde bir yer edinme noktasında en önemli aracı ve sağlayıcı kurum ailedir (Acar, 1990). Aile üyelerinin bir arada güven ve dayanışma içerisinde hissedebileceği,

gelecek konusunda umutlu olabilecekleri, desteklenme ve korunma ihtiyaçlarının karşılanabileceği en temel ve önemli yer ailedir (Özgüven, 2001).

Kültürel işlev, kültürel bilgi birikiminin yaşatılması ve aktarılmasıdır. Bir toplumun maddi ve manevi tüm yaşantılarının, deneyimlerinin bir bütünü olan kültür, yazılı ve sözlü olarak kuşaklararası aktarım ile varlığını korumaktadır. Hem öğrenilmiş kültürel normların sürdürülmesi hem de çocuklara bu aktarımın sağlanabilmesi açısından aile önemli bir konumdadır (Kır, 2006).

Ekonomik işlev, üretim ve tüketim ihtiyaçlarının birey aile ve toplum boyutunda karşılanması ve planlanması ile ilgilidir. Geçmişe bakıldığında avcı toplayıcı toplumlarda hem üretim hem de tüketim ihtiyacı aile fertleri tarafından karşılanmaktaydı. Hiyerarşik olarak aile bireyleri arasında deneyim ve bilgi aktarımı mevcuttu (Erden, 1998). Günümüzde ise tüketim toplumu olmanın sonucu olarak aile, ihtiyaçlar ve harcamalar konusunda denge kurmak, planlama yapmak durumundadır. Aile ekonomisinin planlaması ve aile fertlerinin ekonomiye katkısı konusunda doğru yönlendirilebilmeleri noktasında ailenin ekonomik işlevinin önemi görülmektedir (Kır, 2006).

Eğitim işlevi ise, hayatını sürdürebilmesi için bir çocuğun öğrenmesi gereken her şeyi öğrenmesi ve öğreniminin desteklenmesidir. Sanayileşme ile başlayan toplumsal yapıdaki değişim, özellikle mesleki eğitim rolünün aileden devlete geçmesine sebep olmuştur. Ancak yeme içme, tuvalet gibi temel öğretiler yine ailenin sorumluluğundadır. Bunun yanı sıra eğitim kurumları ve eğitmenler ile ebeveynler arasında kuvvetli bir iletişim olduğunda, çocuğun eğitim sürecinin takibi ve desteklenmesi ile ailenin eğitim konusundaki rolü ve işlevi sürdürülmüş olur.

2.1.4. Evlilik

İnsan hayatındaki önemli bir değişim noktası olan evliliğin geçmişi neredeyse insanlık tarihi ile aynıdır. Evlilik, en basit tanımıyla yeni bir aile olabilmek için belirli kurallar çerçevesinde atılan adımdır (Yıldırım, 1993).

Kessler (1975)'e göre evlilik gelecekte bir arada olma isteğine sahip iki kişinin, bu düşünceleri ve istekleri üzerinde resmi bir şekilde anlaşmalarıdır (akt: Uyar, 1999). Evlilik, iki kişinin birlikte yaşamak, çocuk yapmak ve onu büyütüp yetiştirmek gibi amaçlarla karı koca olarak birbirlerine bağlandıkları gerek yasalar gerekse toplumsal kurallar tarafından şekillenen ve korunan yasal bir ilişkidir (Özgüven, 2001).

Farklı toplumlara bakıldığında genel olarak evlilik sürecinde çeşitli törenler düzenlendiği ve eşlere bu törenlerde birbirleri ile evlenmek isteyip istemediklerinin sorulduğu görülür. Bunun sebebi toplumu ve aileleri haberdar etmek, onay almak, birlikteliklerini duyurmaktır (Güvenç, 1996).

Saygılı (2000) evliliğin dört temel sebebi olduğunu belirtmiştir. Bunlar; cinsel arzuların doyurulması, ekonomik birliktelik sağlamak, çocuk sahibi olabilme imkanı ve çocuğun büyütülmesidir.

Evlilik, aileyi oluşturan temel bir olgu olduğu için toplumlara bakıldığında evlilik oranlarının yüksek olduğu görülür. Bunun bazı sebepleri vardır ve bu sebepler biyolojik sebepler, sosyal sebepler ve psikolojik sebepler olarak üç ana başlık altında incelenebilir.

Biyolojik sebeplerin temelinde cinsel doyumu sağlamak vardır. Cinsel istek ve beklentilerin evlilik aracılığı ile toplumsal kabul minvalinde karşılanabiliyor olması evliliğe olan ilgi ve isteği arttırmaktadır. Sosyal sebeplere bakıldığında toplum nezdinde kabul görme ve aile olarak bir bütünlük içerisinde var olma ve güvende hissetme ihtiyacı vardır. Son olarak psikolojik sebeplere bakıldığında bir birey olarak sevilme ve başkası tarafından arzulanma

ihtiyacı ön plana çıkmaktadır. Karşılıklı özveri ve adanmışlık hem ilişki doyumunu hem de psikolojik doyumu arttırmaktadır (Özgüven, 2001).

2.1.5. Evlilik Öncesi Dönem

Bir kişinin yaşamında, hayatının gidişatını etkileyen bazı önemli kararlar vardır. Bunlardan en önemlilerinden birisi de evliliktir (Şenel, 2004). Evlilik süreci öncelikle evlenilecek kişiyi bulmakla yani eş seçimi ile başlar. Birçok kişi hayatının büyük bir bölümünü evli olarak geçirir ve uygun kişi ile evlenmek hem ilişki ve evlilik doyumunu arttırırken hem de hayatın birçok farklı alanında ortaya çıkabilecek sorunları ve olumsuzlukları önleyebilir. Bu sebeple doğru eş seçimi yapabilmek önemlidir (Akpınar, 2019).

Evliliğin temel sebeplerden biri olan cinsel arzuyu doyurma ihtiyacıyla birlikte evrimsel perspektiften bakıldığında insanlar soyun devamlılığını sağlamak ve genlerini bir sonraki nesillere aktarmak için uğraşırlar. Eş seçimi sürecinde bu evrimsel görüş bilinçli ve etkin bir şekilde işlemez. Kişilerin partner ararken ortaya koydukları kriterler, onları dolaylı yoldan gen aktarımını en iyi şekilde yapabilecekleri partnerlere yönlendirirler. Yine evrimsel bakış açısına göre eş seçerken kadınlar erkeklere kıyasla daha dikkatli davranır ve bu sürece daha fazla yatırım yaparlar (Buss ve Schmitt, 1993).

2.1.6. Evlilik Doyumu

Evlilik doyumu kavramı evlilik ilişkisi içerisindeki partnerlerin ihtiyaç ve beklentilerinin birbirleri tarafından karşılanıp karşılanmadığı veya ne kadar karşılandığı ile alakalıdır. Evlilikten beklentiler ile evlilikteki gerçekler arasındaki fark evlilik doyumunun bir göstergesidir. Bu fark ne kadar az ise, beklentiler ve gerçekler ne kadar uyuşuyorsa, evlilik doyumu da o kadar yüksektir (Gündüzalp, 2018).

Eşlerin nitelik bakımından evliliklerini nasıl algıladıkları evlilik doyumunun bir göstergesidir. İlişki içerisinde mutlu ve memnun olmak evlilik doyumunun yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Binici, 2000).

Evlilik doyumunun artmasına ya da azalmasına sebep olan bazı faktörler vardır. Larson (2004), "Evlilik Üçgeni" kavramıyla bu faktörleri 3 başlıkta ele almıştır. Bu faktörler şu şekilde sıralanmıştır;

1) Kişisel Özellikler: Tartışmaya yatkın olmak, stresle baş etmede zorlanma, öfke gibi negatif özellikler ve sınırlarını esnetebilmek, dinlemeye ve kabul etmeye yatkın olmak gibi pozitif özelliklerdir.
2) Çift Özellikleri: Çatışma çözüm ve yönetim becerileri, iletişim düzeyleri, ortak noktada anlaşabilme gibi ilişkisel uyum ile alakalı özelliklerdir.
3) Çevresel Etmenler: Genel sağlık problemleri, arkadaşları tarafından çift olarak onaylanmak, kök ailelerden fiziksel olarak bağımsız bir yaşantı kurabilmek gibi dışsal etmenler.

Evlilik doyumunu etkileyen önemli faktörlerden biri de cinsellik ve ebeveynliktir. Partnerlerin cinsel yaşamlarından duydukları memnuniyet ile doğru orantılı olarak evlilik doyumu da artabilmektedir. Çocuk sahibi olunduğunda ise eski rollerin üzerine eklenen yeni roller ile birlikte özgürlüğün de kısıtlanmasıyla evlilik doyumu düşer.

Ayrıca evlilik doyumunu ilişkideki çatışmalar bağlamında ele alan Grych ve Fincham'a göre (1990), çatışma kavramı ile evlilikteki uyum ve doyum kavramlarının zıt olduğu düşünülse de çatışma yaşayan çiftlerin aynı zamanda evlilik doyumları yüksek olabilir.

2.2. Boşanma

Evlilik ve aile kavramları gibi boşanma kavramı da temel bir olgudur. Sağlıklı bir ilişki ve mutlu bir birliktelik beklentisi ile başlanan ilişkilerin yasalarla resmiyete dökülmesi ile evlilik

birliği ortaya çıkar. Ancak evliliklerin gerek başlangıcında gerekse ilerleyen zamanlarında çeşitli faktörlerin etkisi ile zorlu süreçler yaşanabilmekte ve ilişki bitme noktasına gelip boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Devam eden bir evlilik sonlanma aşamasına geldiğinde öncelikle eşler arasında duygusal olarak ve düşünsel boyutta gerçekleşen bir ayrılık süreci başlamaktadır. Ayrılığa kesin karar verildikten sonra eşler hayatlarını birbirinden ayırıp yeni hayatlar kurma yoluna girer. Bu yola girildiğinde duygusal ve fiili olarak biten evlilik ilişkisinin hukuki olarak da sonlandırılması gerekmektedir. Boşanma, ayrılığın hukuki boyutunu kapsayan, aile fertleri için psikolojik, sosyolojik ve ekonomik etkileri olan bir süreçtir (Uyar, 1999).

Hukuksal bir süreç olan boşanmanın hukuki çerçevede tanımına bakıldığında, evlilik birliğinin yasalara dayanarak mahkeme kararı ile son bulmasıdır (ASAGEM, 2009). Arıkan'a (1996) göre boşanma, hukuksal çerçevede gerçekleşen evliliğin, eşlerin karı-koca olarak hukuki bağları kalmayacak ve varsa çocukların hakları saklı kalacak şekilde hakim kararı ile sona erdirilmesini sağlayan ve tarafların tekrar evlenebilmesine imkan veren hukuki bir işlemdir. Tüm bu tanımlar doğrultusunda boşanmanın, yasalar ile evlilik ilişkisinin bitirilmesi anlamına geldiği söylenebilmektedir.

TÜİK "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2020" sonuçlarına göre, 2019 yılı kaba boşanma hızı binde 1,90 ve boşanan çift sayısı yaklaşık 156 bin ile son 10 yıldaki en yüksek seviyede iken 2020 yılında kaba boşanma hızı binde 1,62'ye ve boşanan çift sayısı yaklaşık 135 bine düşerek son 10 yılın ortalama seviyelerine inmiştir. Ancak 2019 ve 2020 istatistikleri aylara göre incelendiğinde pandemi koşulları sebebi ile oranların değişkenlik gösterdiği görülmüştür. 2020 yılında boşanmaların yaklaşık %35i evliliğin ilk 5 yılı içerisinde gerçekleşirken yaklaşık %21'i evliliğin 6-10 yılı içerisinde gerçekleşmiştir. Boşanmaların yarısından fazlası evliliğin ilk 10 yılı içerisinde gerçekleşmiştir.

Gottman ve Levensan (2000) araştırmalarıyla evliliklerin ilk 7 yılında boşanma oranlarının çok yüksek olduğunu ve ilk çocuğun 14 yaşında olduğu dönemin, boşanma ihtimali açısından riskli ve ilişkinin sağlıklı şekilde devam etmesi açısından kritik bir dönem olduğunu ortaya koymuştur.

2.2.1. Boşanma sebepleri

Boşanma bir anda gerçekleşen bir durum olmamakla birlikte evlilik öncesi döneme kadar uzanan bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Evlilik olgusunun birçok boyutu ve faktörü olduğu gibi boşanma sebeplerine bakıldığında da farklı bakış açıları ve sebepler görülmektedir.

Evliliklerin bitmesinde; evlenme yaşının küçük olması, eğitim düzeylerindeki düşüklük ve farklılık, maddi gelir elde etme ve çocuk bakımı gibi yetişkinliğin ve evliliğin getirdiği sorumlulukların çiftler üzerinde aşırı stres yaratması gibi nedenler yer almaktadır (Clarke-Stewart, Brentano, 2006). Pek çok çiftin boşanmasında, eşler arasındaki kişilik özelliklerinin farklılığı, ekonomik zorluklar, toplumsal kurallar ve kültürle alakalı yaşanan sıkıntılar etkili olmaktadır (Coontz, 2006).

Eşler arasındaki tartışmaların sıklığının ve şiddetinin artması ve genel olarak anlaşamamaları, aralarındaki duygusal ilişkinin zedelenmesine ve mutlu olma, keyif alma, huzurlu hissetme gibi olumlu duyguların azalmasına sebep olmaktadır. Bu duygusal mesafe, eşleri evliliğin geri dönülemez bir şekilde zedelendiğini düşünmeye ve boşanmaya iten önemli sebeplerden biridir ancak bu durumu tüm ayrılıkla sonlanan evlilikler için genellemek doğru değildir. Sık tartışmaların ve yoğun anlaşmazlıkların görülmediği evliliklerde de evlilik niteliğini kısmen yordayan sebeplerle boşanmalar görülebilmektedir (Amato, 2007).

Boşanmanın önemli sebeplerinden birisi de cinsel problemlerdir. Cinsellik, toplumdan topluma değişiklik gösterse de kültürümüzde konuşulmasından kaçınılan, bilgi kirliliği ve eksikliği fazla olan bir konudur. Bunun yanı sıra özellikle kadınlar için evlilik öncesi cinsel

birlikteliğin hoş görülmemesi, bilgi eksikliği ile birlikte deneyim eksikliğini de beraberinde getirmektedir. Tüm bu sebeplerle evliliklerde cinsel problemler ile karşılaşılabilmektedir. Fizyolojik sebeplerle veya psikolojik sebeplerle cinsellikten karşılıklı beklentilerin karşılanamaması durumunda eşler arasındaki ilişki zarar görebilir ve bu durum boşanmanın bir sebebi olabilir. Bu konuyla ilgili yasal olarak da cinsel beklentilerin karşılanamaması halinde evlilik birliğinin temelden sarsılacağı yönünde bir kabul durumu vardır (Öztürk, 2010).

Evlilik yaşantısında ortaya çıkabilecek tüm problemlerin aynı zamanda çözümleri de vardır. Bu problemler karşısında çiftlerin sahip oldukları çatışma çözüm becerileri, boşanmanın önemli bir yordayıcısıdır (Akkaya, 2010).

Hukuksal açıdan bakıldığında, boşanma yasal dayanağını medeni kanundan almaktadır. Boşanmanın nedenleri medeni kanunda özel boşanma sebepleri ve genel boşanma sebepleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Medeni kanunun 161-165 maddelerini kapsayan özel boşanma nedenleri şu şekilde belirlenmiştir;

a) *Zina:* Eşlerden birinin zina etmesi durumunda, diğer eş öğrenmesinin üzerinden 6 ay ve eylemin üzerinden 5 yıl geçmemesi kaydıyla boşanma davası açabilir.
b) *Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış:* Eşlerden herhangi biri eşi tarafından hayatına kastedilmesi, kötü muamele sergilenmesi veya onur kırıcı davranışta bulunulması halinde öğrenmesinin üzerinden 6 ay ve eylemin üzerinden 5 yıl geçmemesi kaydıyla boşanma davası açabilir.
c) *Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme:* Küçük düşürücü bir suç işleyen eşe karşı diğer eş tarafından boşanma davası açılabilir.
d) *Terk:* Evliliğin getirdiği yükümlülükleri kasti olarak yerine getirmemek amacıyla evinden ayrılan eşe karşı, gerekli koşullar sağlandığı takdirde diğer eş tarafından boşanma davası açılabilir.

e) *Akıl hastalığı:* İyileşmesi mümkün olmayan bir akıl hastalığı sebebi ile bir eş için evliliğin devam etmesinin mümkün olmadığı hallerde boşanma davası açılabilir.

Genel boşanma sebebi olarak ise medeni kanun 166. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir;

a) *Evlilik birliğinin sarsılması*: Ortak bir hayat sürdüremeyecek kadar sarsılmış bir evlilik birliği halinde eşlerden her ikisi de boşanma davası açabilir. Davalı, daha az kusurlu ise davaya itiraz hakkına sahiptir. Eşlerin birlikte başvurması yada davalının davayı kabul etmesi halinde evlilik birliğinin sarsıldığı varsayılır ve dava kabul edilir (TMK, Md. 161-166).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2009) tarafından 1200 boşanmış katılımcı ile yapılan Boşanma Nedenleri Araştırması sonuçlarına göre; katılımcıların %90'ı şiddetli geçimsizliği, %41'i eski eşlerinin aile gelirinden fazla harcama yapmasını ve maddi sıkıntıları, %36'sı çocuk bakımı ile ilgili problemleri boşanma sebebi olarak belirtmiştir. Katılımcıların %71'i daha önce boşanmayı düşündüklerini, %58'i geç boşanmalarının sebebinin çocukların varlığı olduğunu belirtmiştir.

Boşanma oranlarının giderek artması ile Türkiye örnekleminde de araştırmalar yapılmış ve boşanma istatistikleri çıkarılmıştır. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010) tarafından yapılan "Aile Yapısı Araştırması 2006"ya göre, erkeklerin %29'u ve kadınların %21'i aldatmayı boşanmadaki en önemli sebep olarak belirtmişlerdir. Kadınların %12'si ve erkeklerin %4'ü içki ve kumar sebebiyle boşandıklarını belirtmiştir. Ayrıca kadınların %17si eşleri tarafından kötü muamele ve şiddet gördükleri için boşandıklarını belirtirken erkeklerde bu sebeple boşandığını belirten kimse çıkmamıştır. Erkeklerin ise %16'sı eşlerinin ailesine saygısızca davranmasını boşanma sebebi olarak belirtmiştir. Erkeklerde %17 kadınlarda %19 ile her iki cinsiyette de benzer oranlara sahip önemli boşanma sebeplerinden biri de sorumsuzluk ve ilgisizliktir (www.aile.gov.tr).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011) tarafından yapılan "Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması" sonuçlarına göre boşanma sebeplerine bakıldığında; %27 ile ilgisizlik ve sorumsuz davranışlar ilk sırada gelirken bunu %12 ile ekonomik sıkıntılar ve aldatma takip etmektedir. Bunların ardından %11 ile dayak ve %9 ile içki/kumar bağımlılığı gelmektedir.

"Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2006" ve "Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011" çalışmalarının her ikisinde de ortak olarak katılımcılara tek başına boşanma sebebi olabilecek durum veya davranışlar sorulmuştur. Bulgulara bakıldığında; her iki araştırmada da ilk üç sırada aldatma, alkol/kumar bağımlılığı ve dayak/kötü muamele gelmektedir. Bunlara ek olarak çocuk sahibi olamama, eşin ailesi ile anlaşamama, ekonomik sıkıntılar, eşin sorumluluklarını yerine getirmemesi gibi sebepler de sıralanmıştır.

2.2.2. Boşanmaların artmasının sebepleri

Evlilik ve aile olguları toplumsal yapı ve kültürle doğrudan ilişkilidir ve bu sebeple kültürde yaşanan değişiklikler aile yapılarını da etkilemektedir. Küreselleşmeyle birlikte artan bireycilik boşanmaların temel sebeplerinden biridir. Bireycilik, bir başkasını ya da içinde bulunduğu grubu değil kendini mutlu etme ve kendi çıkarlarını düşünerek hareket etme anlamına gelir. Bu durumda ailenin toplumu oluşturan en temel grup olduğundan yola çıkarak, bireyciliğin aile içerisindeki birlik ve beraberliğe engel olduğu görülmektedir. Özellikle geniş ailelerde ve bir arada yaşayan geleneksel aile yapılarında grup içi bağlılık yüksektir ve grup çıkarları bireysel çıkarlardan önce gelmektedir. Bireycilik ise ailenin çıkarlarının ve mutluluğunun değil bireylerin kendi çıkar ve mutluluklarının ön plana çıktığı bir yaklaşımdır (Zastrow, 2014).

Evlenmeden önce evlilik hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip olmamak, eşlerin birbirlerini iyi tanıyamamış olması gibi sebepler çiftlerin evliliğe hazır olmadan evlendiklerini göstermektedir. Bu şekilde başlayan evliliklerde sonradan ortaya çıkan beklenmedik sorunlar ve durumlar eşleri boşanmaya götürebilmektedir (Şen, 2009). Toplumsal değişimle birlikte

insanların birbirleriyle tanışmaları kolaylaşmış, sadece belirli bir çevreden değil dünyanın herhangi bir yerinden herhangi bir insana kolayca ulaşılabilir hale gelmiştir. Buna bağlı olarak evliliklerde de çeşitliliğin arttığı görülmekte ancak bu durum hazırlıksız ve aile onayı olmayan evliliklerin artışını da beraberinde getirmektedir. Tüm bu değişim ile birlikte daha sık ortaya çıkan ve çözülemeyen sorunlar çiftleri boşanmaya itmekte ve boşanma oranlarının artışına sebep olmuştur (Yörükoğlu, 2004).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "boşanma nedenleri araştırmasına" (2009) göre boşanmaların artması şu şekilde açıklanmıştır: Küreselleşme ve iletişimin kolaylaşması, bireycilik kültürü, tüketim anlayışındaki değişmeler, değerlerin değişmesi gibi etkenler ile aile, sorunlara çözüm olma işlevini kaybedip sorunlara sebep olan bir kurum haline gelmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak boşanmalardaki artış ortaya çıkmıştır.

2.2.3. Boşanma süreci

Bohannan (1987; Akt. Uyar, 1999), boşanmayı altı evreden oluşan bir süreç olarak tanımlamıştır. Boşanma, çok boyutlu ve öznel bir süreç olduğu için farklı zamanlarda ve şiddetlerde ortaya çıkabilen ve birbirleri ile paralellik gösterebilen bu evreler şu şekildedir:

Duygusal Boşanma: Aile birliğinin varlığını sürdürmeye devam etmesi ancak duygusal olarak ilişki içerisinde kalmaya olan isteğin azalmasıdır. Evlilikteki sorunların eşler üzerindeki olumsuz etkisi daha fazla hissedilmekte ve umursamama davranışı ile birlikte yalnızlık duygusu hissedilmektedir. *Hukuksal Boşanma*: Evlilik sözleşmesinin yasalara dayanarak mahkeme aracılığı ile hukuki olarak sonlandırılmasıdır. *Ekonomik Boşanma*: Evlenme ile ortaklaşan ve evlilik süresi boyunca edinilen tüm maddi birikimlerin eşlere tekrar paylaştırılmasıdır. Duygusal ve hukuki bir ilişki kalmadıktan sonra ekonomik olarak da taraflar arasında birikimlerin paylaşılması durumu ortaya çıkar. *Ebeveyn Olarak Boşanma*: Anne ve baba olarak çocuklardan değil sadece eşten boşanmaktır. Velayet hangi tarafa verilmiş olursa olsun annelik ve babalık sorumluluğu devam etmektedir. *Toplumsal Boşanma*: Bir aile olarak edinilen ve

kabul görülen sosyal çevrenin boşanma sonrası yaklaşımını ifade etmektedir. Boşanma sonrası sosyal çevreden ve toplumdan beklenmedik tepkiler görülebilir ve kişiler kendilerini yalnız hissedebilirler. *Ruhsal Boşanma*: Evlilik süresince hayatın birçok alanında bir eş ile birlikte var olup boşanmadan sonra tek başına kalma ve buna alışma durumunu ifade eder. Tekrar bireysel bağımsızlığını kazanma, kendi ayakları üzerinde durabilme sürecidir. Bu evre zorlayıcı olabilmesine karşın aynı zamanda kişinin kendini geliştirmesi ve yapabileceklerini keşfetmesi noktasında oldukça faydalı bir süreç olabilmektedir.

Satir (1980; Akt. Fisher, 1998) ise boşanmayı ölüm sonrası yaşanan yas sürecine benzer şekilde ele almıştır. İlk başta ilişkide yolunda gitmeyen durumların görmezden gelindiği ve yok sayıldığı *inkar* aşaması vardır. İkinci olarak yas sürecindeki *kayıp ve depresyon* evresi gelmektedir. Kişi evliliğinin yolunda gitmediğini fark etmekte ve boşanma ihtimalinin gerçekliği ile yüzleşmektedir. Bu yüzleşme ile üzüntü, yalnızlık gibi duygularla beraber kendini içinde bulunduğu durumdan soyutlamaya çalışma davranışı görülmektedir. Devamında *öfke* gelmektedir ve kişi önce başkalarını sonra kendini suçlamaya başlamaktadır. Boşanma düşüncesinin gerçekçi bir hal alması ile bu öfke artmaktadır. Daha sonra kişinin kendisini başarısız ve suçlu hissettiği bir dönem gelmektedir. Son olarak ise Satir'in "toparlanma" adını verdiği, kişinin olanları ve kendi durumunu kabul ettiği, geleceğe dair umut beslemeye başladığı dönem gelmektedir.

2.2.4. Boşanmanın etkileri

2.2.4.1. Boşanmanın eşler üzerindeki etkisi

Boşanma, ilişki açısından eşler için bir kurtuluş gibi gözükse de genel anlamda birçok zorluğu ve olumsuz duyguyu beraberinde getirdiği için sarsıcı ve zedeleyici olabilmektedir. Satir (1980; Akt. Fisher, 1998), boşanma sürecinde sıklıkla hayal kırıklıklarının, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının, öfke ve intikam düşüncelerinin yoğun yaşandığını ve boşanma sonrasında kişilerin hayatlarına devam edebilmesi için tekrar uyum sağlamaları gerektiğini

belirtmiştir. Boşanma sonrasında evlilikleri ile ilgili tekrar yeşeren umutları için yas tutmanın ve bu umutların gerçekleşmeyecek olduğunu fark edebilmenin önemli olduğunun altını çizmiştir. Kendine güvenin ve benlik saygısının azalmasını, kendini suçlama ve devamlı olarak hatalarını arama düşüncelerinin artmasını, kişi için zorlayıcı olsa da kendini tanımak ve geçmiş yaşantısından kazanım elde ederek kendisini geliştirmek için önemli bir fırsat olarak değerlendirmektedir.

Sosyal ve ekonomik olarak yeni bir hayatın başlangıcı olan boşanma, özellikle boşanmanın hemen sonrasındaki ilk dönemde eşleri karmaşık bir sürece sokabilmektedir. Her iki eş için de değişen koşullar olsa da kadın için bu durum daha zorlayıcı olabilmektedir. Kendi ekonomik özgürlüğü olmayan ve yeterli sosyal destek göremeyen kadınlar bu dönemde ailelerinin evlerine dönmek durumunda kaldıklarında gerek aile ve çevre baskısı gerek kendi iç dünyalarında yaşadıkları düşünceler ve duygular sebebi ile yalnız, karamsar ve umutsuz hissedebilmektedirler (Yörükoğlu, 2004).

Cüceloğlu'na (2003) göre, boşanmanın ilk aylarında eşler bir yandan eski hayatlarının bitişini kabul ederken bir yandan da yeni hayatlarına alışma sürecinde oldukları için bu dönem boşanma sonrasının en zor evrelerinden birisidir. Bu alışma ve yenilenme süreci üç ana unsurdan oluşmaktadır:

1) Ekonomik Koşullar: Temel ihtiyaçların karşılanamadığı ve geçimin sağlanamadığı bir durumda, kişi enerjisini içerisinde bulunduğu maddi sıkıntıdan kurtulmak için harcayarak veya bu durumun sıkıntısı içerisinde sıkışıp kalarak gelişememektedir.
2) Çocuk Sayısı: Çocukların varlığı ve çocukların sayısının artması, ebeveynlik rolünün ve sorumluluklarının devam etmesi dolayısıyla eşlerin zaman, imkan ve enerjilerini kendilerinden çok çocukları için ayırmalarına sebep olmaktadır.
3) Destekleyici Çevre: Kişinin çevresinde sosyal ve ekonomik olarak destekleyen kişiler varsa boşanmanın olumsuz etkilerini atlatmak ve yeni hayata uyum sağlamak

kolaylaşmaktadır. Çocuksuz ve maddi imkanları yeterli bir kişinin, çok sayıda çocukla ekonomik sıkıntılar çeken bir kişiye kıyasla boşanmayı atlatması ve yeni hayatına alışması daha kolay olmaktadır.

Boşanmanın psikolojik etkilerine bakıldığında depresyon en sık ortaya çıkan psikolojik bozukluktur. En az iki hafta süreyle; uyku ve iştahta bozulmalar, genel isteksizlik hali, hayattan zevk alamama, cinsel istekte azalma, dikkatsizlik, unutkanlık gibi durumlar depresyon belirtileri olarak değerlendirilmektedir (DSM-5). Depresyona, yüzde 90 seviyelerinde kaygı bozuklukları eşlik etmektedir. En yaygın belirtilerden biri iş yaşamındaki performans düşüşüdür (Tan, 2009).

2.2.4.2. Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisi

Boşanmanın etkilerinden söz edildiğinde sadece eşler değil çocuklar da bu süreçten etkilenmektedir. Cüceloğlu (2003), çocuklar açısından boşanmanın problem yaratabilecek üç farklı yönü olduğunu söylemektedir. Çocukların gündelik yaşantısının etkilenmesi bu problemlerden ilkidir. Başta anne babayla ilişkisinin düzeyi olmak üzere sosyal çevresi, günlük rutinleri ve katıldığı aktiviteler değişebilmektedir. Bu değişimin çocuğu psikolojik olarak ne kadar ve nasıl etkilediği takip edilmelidir. İkinci durum çocuğun boşanma sırasındaki yaşı ile ilgilidir. Erken dönemlerde gelişim daha hızlı ve önemli olduğu için küçük yaşlarda boşanma ile karşılaşan çocuğun gelişim dönemlerinde sorunlar ortaya çıkması muhtemeldir. Son olarak çocuğun ev ortamındaki değişiklik de sarsıcı olabilmektedir. Anne ya da babadan biri ile yaşamak zorunda kalmak ve mahkeme tarafından verilen çocuk ile kişisel ilişki kurulması kararına bağlı olarak diğer ebeveyn ile daha az görüşmek, çocuğun olumsuz etkilenebileceği bir durumdur.

Bu konuda yapılan araştırmalar; ebeveynleri boşanmış çocuklarda, psikolojik problemlerin ortaya çıkma ihtimalinin, ebeveynleri halen evli olan çocuklara kıyasla daha

yüksek olduğunu göstermektedir. Kısa dönem sonuçlara bakıldığında sosyal ve akademik başarı açısından boşanmış ailelerin çocuklarında gerilemeler ve olumsuz durumlar ortaya çıktığı görülürken, uzun dönem sonuçların ise yetişkinlik hayatlarındaki genel bozulmalar, ilişkilerindeki bağlanma sorunları, kendi evliliklerindeki boşanma ihtimalinin daha yüksek olması gibi görece daha ciddi sayılabilecek durumlardır (Öngider, 2013).

Aynı ev içerisinde anne ve babasıyla birlikte yaşayan çocukların paylaşımcı olma, birbirini anlama, uzlaşmacı olma gibi sosyal becerileri kavraması ve içselleştirmesi daha kolay olabilmektedir. Bu durum göz önüne alındığında boşanmış ebeveynlerden tek bir tanesi ile yaşayan çocukların sosyal beceriler edinmekte zorlanabildiği ve sosyalleşme konusunda sorun yaşayabildiği görülmektedir (Amato, 1991).

Çocukların boşanma sürecinden nasıl etkilendikleri en çok, velayeti alan ve düzenli olarak birlikte yaşadığı ebeveynin çocukla yeterli miktarda ilgilenmesi ve çocuğun bakımını aksatmaması ile ilgilidir. Annelerin boşanma sonrasında kültür ve toplumsal bakış açısı etkisiyle ekonomik ve sosyal olarak daha fazla zorlandığı, eski eşlerinden yeterince destek alamadıkları ve velayetin çoğunlukla anneye verildiği gerçeği göz önüne alındığında, annelerin kişisel sorunları ile başa çıkabilmeleri ve yaşam dengelerini kurabilmeleri, çocuğun uyum sağlayabilmesi açısından oldukça önemlidir (Kelly, 2012).

Boşanma kararının çocuklara doğru şekilde aktarılması ve çocuğun süreci idrak edebilmesi de önemli bir etkendir. Evden ayrılan ebeveynin, boşanma sürecini çocuğa açıklama işini tamamen diğer ebeveyne bırakması çocuk tarafından terk edilme ve reddedilme olarak algılanabilmektedir. Dolayısıyla çocuğun gelişim dönemine ve yaşına uygun bir şekilde her iki ebeveyn tarafından çocuğun yaşadığı sürece dahil olunması önemlidir (Ganong, 2002).

Çocuğun gelişim dönemlerine göre boşanma sürecinden etkilenme şekli ve sonuçları farklılık göstermektedir. Özellikle okul öncesi dönem ve ergenlik dönemi bu etkilerin daha

yoğun ve olumsuz olabildiği dönemlerdir. Çocuğun oyun çağı denilen 1-3 yaş arası dönemde çocuk, evden giden ebeveynin neden gittiğini anlamlandıramaz ve bağlanma problemleri ile birlikte öfke nöbetleri, aşırı ağlama, altına kaçırma, saldırganlık gibi davranış tutumları görülebilir (Yavuzer, 2003).

Okul öncesi döneme denk gelen 3-5 yaş arasında çocuk ilgi ve sevgi eksikliği hissedebilmekte, agresif tavırlar ile birlikte özgüvende azalma ve çekingenlik, hayal gücünün körelmesi, yaşından daha küçükmüş gibi davranma görülebilmektedir. Okul çağı yaklaştıkça ek olarak öfke patlamaları da ortaya çıkabilmektedir (Nar, 2006).

Çocuğun okula başladığı zamandan ergenlik çağına kadar olan dönemde en büyük sıkıntılar akademik başarı ve arkadaşlarıyla sosyalleşme konularında ortaya çıkmaktadır. Derslere olan ilginin ve başarının azalması ve arkadaşlarına karşı agresif tutumlar sergileme, kavgacı olma, bencil ve düşüncesiz davranma gibi sonuçlar bu dönemde sıkça karşılaşılmaktadır. Ergenlik çağında ise; anne baba boşandığı sırada çocuğun kaç yaşında olduğu, bu dönemde ortaya çıkabilecek sorunların değişmesine ve çeşitlenmesine sebep olmaktadır. Küçük yaşlardayken ebeveynleri boşanan çocuklarda ergenlik dönemine geldiklerinde saldırgan tutumlar ve okulda başarısızlık görülebilirken, ebeveynleri ergenlik döneminde boşanan ve sürece dahil olan çocuklarda suça karışma oranı artabilmektedir (Yavuzer, 2003).

Boşanmanın öncesinde, sonrasında ve boşanma süresince, yaşadıkları sebebiyle çocuklarda bazı psikolojik etkiler ve sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Boşanma uzun vadeli olarak yetişkinlik dönemlerinde sorunlara sebep olabildiği gibi çocukluk döneminde akut olarak da problemler doğurabilmektedir. Çocukların en yoğun hissettiği duygulardan biri korkudur. Ebeveynlerinin onu terk etmesi, evsiz kalmak, sevilmemek gibi konularla ilgili oldukça yoğun bir korku duyarlar. Anne babaya karşı hissedilen bir diğer yoğun duygu da öfkedir. Ailenin dağılmış olması ve değişen düzenleri gibi boşanmanın doğal sonuçları

sebebiyle çocuklar ebeveynlerine karşı öfke besleyebilirler. Çocuklar anne babasının boşanmasında bir payları olduğunu, bu duruma sebep olmuş olabileceklerini düşünüp suçluluk duyabilir ve eğer daha iyi bir çocuk olursa anne babasının barışacağı düşüncesine kapılabilirler (Yörükoğlu, 2004). Tüm bunların yanı sıra evden ayrılan ebeveyn sebebiyle yalnızlık hissedebilir, anne babanın birbirini istememesi sebebiyle istenmiyor olma düşüncesine kapılabilir, kabuslar ve uyandığında terkedilme kaygısı sebebi ile uyku problemleri yaşayabilir ve stres sebebi ile karın ağrısı gibi fiziksel belirtiler gösterebilirler (Benedek ve Brown, 1997).

2.2.4.3. Ebeveyne yabancılaştırma sendromu

Boşanma süreci tamamlanıp boşanma gerçekleşse dahi, her zaman bu hukuksal sonuç eşlerin birbirlerine karşı hissettiği olumsuz duyguların azalmasını sağlamayabilir. Birbirlerine zarar verebilecek, intikam alabilecek yollar arayabilirler. Bunun yanı sıra velayet ve çocukla kişisel ilişkinin kurulması konularında taraflar anlaşmazlığa düşebilir ve adeta çocuklarını birbirlerine karşı kullanabilecekleri bir silah gibi görmeye başlayabilirler. Tam da bu noktada araştırmacıların "ebeveyn yabancılaştırma sendromu" dedikleri durum ortaya çıkmaya başlar. Bir ebeveyn tarafından, çocuğun diğer ebeveyne karşı kışkırtılması, doldurulması ve yabancılaştırılması durumunu ifade eder (Torun, 2011).

Ebeveyn yabancılaştırma sendromu, anne babadan birinin diğerini kötülemesi, hakkında yalan söylemesi, kişisel ilişkinin ve görüşmenin engellenmesi gibi davranışlar ile çocuğun aklı karıştırılarak ve beyni yıkanarak diğer ebeveyn hakkında olumsuz düşünmesini ve ondan uzaklaşmasını sağlamaya çalışmaktır. Bu durum çocuğun duygusal istismarı ve tacizi olarak değerlendirilmektedir. Ebeveyn yabancılaştırma sendromunun göstergesi olabilecek 8 özellik şu şekildedir:

1) Hedef olan ebeveyne karşı iftira kampanyası düzenlemek,
2) Hedef olan ebeveynin reddini sağlamak için çocuğu tutarsız ve mantıksız bir düşünme sürecine sokmak,

3) Çocuğun yaşantısı ve gelişimsel süreci ile uyumsuz ifade ve söylemler üretilmesi,
4) Çocuğu ebeveynlerine karşı karışık duygular hissetmiyor olması,
5) Hedef olan ebeveynin ret kararının çocuğun kendisi tarafından verildiği iddiasında bulunmak,
6) Çocuğun yabancılaştıran ebeveyne karşı koşulsuz otomatik desteği,
7) Çocukta belirgin bir suçluluğun olmaması,
8) Hedef olan ebeveynin ailesine karşı kin ve nefret duygularını üretmektir (Gardner, 1999).

Ebeveyn yabancılaştırma sendromu ile ilgili literatürde çeşitli tartışmalar mevcuttur. Bu konuda yapılan araştırmaların yetersizliği sebebi ile bu alanda çalışan ruh sağlığı profesyonelleri ile hukuk ve tıp çevreleri tarafından yeterince bilinememektedir. Bu tanımın ikincil kazanç amacıyla doktor ve avukatlar tarafından ortaya atılmış bir uydurmaca olabileceği öne sürülmektedir. Ancak son zamanlarda yapılan çalışmalar ile yavaş yavaş duyulmaya ve bilinmeye başlamıştır (Torun, 2011). Altuntaş ve Ziyalar (2018) bu konu ile ilgili boşanma sürecinde olan 73 çocuk ve 38 babayla birlikte yaptıkları araştırmalarında, çocukların %43'ünün babalarına karşı yabancılaştırma geliştirdiği bulgusuna ulaşmışlardır.

2.3. Hukuksal Süreç

2.3.1. İlgili anayasa ve kanun maddeleri

Disiplinler arası bir konu içeren bu araştırmanın kuramsal çerçevesinin daha iyi anlaşılabilmesi için aile ve boşanma kavramlarının psikososyal yönüne ek olarak hukuksal yönü de ele alınmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Medeni Kanun başta olmak üzere çeşitli yasa maddeleri ve kanunlar ile ailenin toplumsal önemi vurgulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, aile ve ilişkili konular ile ilgili şu maddelere sahiptir:

Madde 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara

sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

Madde 12- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

Madde 13- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Madde 20- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Madde 41- Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Medeni kanuna bakıldığında ise öncelikle medeni hukuk ele alınmalıdır. Hukuk sisteminin temel yapıtaşlarından olan medeni hukukun, her bir bireyin doğumundan öncesi ile başlayıp ölümünden sonrasını kapsayan, kendisi ve mal varlığı ile ilgili bireysel ve toplumsal ilişkilerini düzenleyen, aynı zamanda adalet, huzur ve güveni sağlayan bir işlevi vardır (Gençcan, 2013). Cumhuriyet tarihinde Medeni Kanun'dan önce 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girmiş olan Türk Kanunu Medenisi 76 yıl boyunca bu işlevi sağlamıştır. Koşulların değişmesi, Türk Kanun Medenisi'nin eski ve geri kalması sebebiyle yeni durumlar karşısında ihtiyacı

karşılayamaması sonucu 1 Ocak 2002 tarihinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmiştir (Gençcan, 2013).

Değişen kanun ile getirilen yeni düzenlemelere bakıldığında; evlilik başvurusu yapma, evin reisi olma, ortak konutu seçme, kadının çalışması, velayette söz hakkı gibi hususlarda kadının erkeğe bağlı olduğu ve erkeğin üstün ve öncelikli olduğu durumlar, eşlerin eşit şekilde söz hakkı olacak şekilde düzenlenmiştir. Buradan hareketle yeni kanunun eşitlik ilkesini temel aldığı görülmektedir. Yine eşitlik ilkesinden yola çıkarak kız çocuk ve erkek çocuk arasında da eşitliğin sağlanması için miras eşitliğini savunan maddelere yer verilmiştir (Ezgin, 2011).

Türk Medeni Kanunu 195. madde "Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler. Hâkim, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarır; onları uzlaştırmaya çalışır ve eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilir. Hâkim, gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alır." şeklinde ve 196. madde "Eşlerden birinin istemi üzerine hâkim, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirler. Eşin ev işlerini görmesi, çocuklara bakması, diğer eşin işinde karşılıksız çalışması, katkı miktarının belirlenmesinde dikkate alınır. Bu katkılar, geçmiş bir yıl ve gelecek yıllar için istenebilir." olarak yer almaktadır. Bu maddelerin; madde 185-194'te belirtilen evlilik birliğinin mutluluğu, çocuk bakımı, sadakat gibi evlilik yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ve geçimin sağlanması konusunda ortaya çıkabilecek sorunlar ile ilgili önlemler aldığı, çatışma durumlarında anlaşmazlıkları gidermeyi ve aile birliğini korumayı amaçladığı görülmektedir (Yılmaz, 2015).

Türk Medeni Kanunu'nu takiben aile hukuku kapsamında doğan davaları görmek üzere aile mahkemelerinin kurulması gündeme gelmiş ve 9 Ocak 2003 tarihinde 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usullerine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Aynı kanunun 7. maddesine göre; "Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine

göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir". Benzer şekilde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda da hakimlerin; tarafları ve anlaşmazlık hususunu değerlendirerek, anlaşmazlığın sulh yolu ile çözülebileceğine kanaat getirdiği durumlarda, tarafları sulha davet etmekle yükümlü oldukları belirtilmektedir (Dedeağaç, 2011). Anlaşmazlık durumunda sulha davet etmek ile; aile birliğinin korunmasını sağlamanın yanı sıra çekişmeli boşanma yerine anlaşmalı boşanma yolunun tercih edilmesi, bu sayede boşanma süresinin ve çatışmanın azaltılması da amaçlanmaktadır (Şen, 2013).

2.3.2. Anlaşmalı boşanma

Evlilik birliklerini sonlandırmak isteyen eşlerin bazı koşulların sağlanması halinde anlaşmalı olarak boşanma imkanları vardır. Anlaşmalı boşanmanın temel dayanağı, Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesi olan "Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için, hakimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hakim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur. Bu halde tarafların ikrarlarının hakimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz." ifadesidir. Anlaşmalı boşanma, kanunlar çerçevesinde ayrı bir isim ile özel olarak belirtilmemiş olsa da bu madde bağlamında, evliliğin üzerinden en az bir yıl geçmiş olması ve eşlerin karşılıklı kabulü halinde anlaşmalı boşanma yoluna gidilebilmektedir. Tarafların kendi isteği ile başvurmaları keyfi olarak veya ikincil kazanç amacıyla başvurulan boşanmalara zemin

hazırlıyor gibi gözükse de boşanmanın gerçekleşebilmesi için hakim tarafından evlilik birliğinin temelden sarsıldığı kanaatine varılması gerekmektedir (Öztan, 2004).

Anlaşmalı boşanmada hakim başta çocuğun velayeti konusu olmak üzere anlaşmaya varılan tüm hususları değerlendirir ve gerekli gördüğü takdirde düzenlemeler yapabilir. Eşlerin bu düzenlemeleri kabulü halinde boşanma kararı verilebilir. Tarafların aralarında anlaştıkları tüm konular; kanuna, ahlaka ve kişilik haklarına uygun ve uygulanabilir olmalıdır. Eşler ve çocuklar açısından yorucu ve zedeleyici olabilen boşanma süreci, uzlaşarak ve anlaşmalı şekilde gerçekleştiğinde sürecin ortaya çıkarabileceği çatışmalar ve oluşabilecek zarar en aza indirilmiş olacaktır (Şen, 2013).

2.3.3. Boşanmanın sonuçları

Boşanmanın sonuçlarına bakıldığında taraflar açısından psikolojik ve ekonomik sonuçları ile çocuk açısından velayet konusu önem taşımaktadır. Evlilik birliğinin bitmiş olması ve eş sıfatının ortadan kalkması en temel ve doğal sonuçtur. Ekonomik sonuçlara bakıldığında tazminat talep etme ve nafaka ile mal paylaşımı konuları öne çıkmaktadır (Yücel, 2018).

Türk Medeni Kanunu 166. maddede, daha az kusurlu olan tarafın davaya itiraz etme hakkının olduğu belirtilmektedir. Bu itiraz hakkına ek olarak; TMK 174. maddede, az kusurlu olan tarafın maddi ve manevi tazminat talep etme hakkının olduğu ve TMK 6. maddede, kusuru az ya da kusursuz olan tarafın tazminat talebi için, karşı tarafa göre daha az kusurlu olma durumunu ispat etme yükümlülüğü olduğu belirtilmektedir. Boşanmanın bir diğer mali sonucu olan nafaka konusu ise; TMK 175. madde ile kusuru daha az olmak şartı ile süresiz yoksulluk nafakası istenebileceği ve TMK 329. madde ile çocuğun giderlerinin karşılanması amacıyla fiilen çocuğa bakan eş tarafından iştirak nafakası istenebileceği şeklinde belirlenmiştir. Son olarak mal paylaşımı konusunda TMK 202. madde, mal rejimi esaslarına göre edinilen malların taraflara paylaştırılacağı belirtilmiştir.

Velayet ve çocukla kişisel ilişki kurulması, boşanmanın taraflar ve çocuk açısından önemli sonuçlarından biridir. Çocuğun bırakıldığı ebeveyn velayeti alan taraftır. TMK 323. madde, velayeti almamış olan tarafın çocuğu ile uygun kişisel ilişkinin kurulmasını istemeye hakkı olduğunu belirtmektedir.

2.3.4. Aile içi şiddetin önlenmesi

17 Ocak 1998 yılında resmi gazetede yayımlanan ve yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, aile içi şiddetin önüne geçmek amacıyla yapılan ilk yasal düzenlemedir. Daha sonra 26 Nisan 2007 tarihinde 5636 sayılı yasa ile kanunun ilk iki maddesinin kapsamı genişletilmiş ve 1 Mart 2008 tarihinde Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun temel işlevi ve amacı, aile içi şiddeti engellemek ve aile içi şiddet mağdurlarını korumaktır. Bu kanun kapsamında; müşterek evden uzaklaştırma, iletişim araçları ile rahatsızlık verilmemesi, silah ve benzeri araçların kolluk kuvvetlerine teslim edilmesi, sağlık kuruluşuna muayene için başvurulması gibi tedbirler alınmaktadır. Bu alınan önlemlerle ilgili olarak Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma" (2008), vaktinde talepte bulunulmadığı, talep sonrası mahkeme kararının geciktiği ve tedbirin takibinde sorun yaşandığını ortaya koymuştur.

4320 sayılı Kanun'un yetersizlikleri sonucunda 20 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile; şiddete uğrayan kişinin evli olup olmamasına yönelik ayrım kaldırılmış, farklı birim ve makamların aile içi şiddet başvurusu karşısında alacakları tedbirler netleştirilmiş, şiddet önleme ve izleme merkezleri açılmış, kanuna uymayan kişilere yönelik caydırıcı cezalar koyulmuş, şiddet mağdurları için sosyal ve ekonomik yardım sağlanması amaçlanmıştır.

2.4. Arabuluculuk

Taraflar arasındaki anlaşmazlık durumlarında, geleneksel yargı yoluna ek olarak kullanılabilecek bazı alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri geliştirilmiştir ve bu yöntemler Türk hukuk sistemi içerisinde farklı alanlarda farklı isimlerle yer bulmuştur. Özel hukuk alanında arabuluculuk ve tahkim, kamu hukukunda ise uzlaşma ve ombudsmanlık (kamu denetçiliği) şeklinde yer almaktadır (Tanrıver, 2006). Bu yöntemler, uyuşmazlıkların bir kısmının geleneksel yargı sistemi dışarısında barışçıl bir şekilde çözülmesiyle, yoğunluğu azaltarak yargı süreçlerinin hızlanmasını sağlamayı amaçlamakta ve onarıcı adalet anlayışını desteklemektedir (Soygüt, 2006). Bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olan arabuluculuk, anlaşmazlık durumunda tarafsız üçüncü bir kişinin, tarafları uzlaştırma yolunda çeşitli çözüm önerileri ile sürece dahil olması esasına dayanır (Pekcanıtez ve Ark. 2013).

Dünyada birçok ülkede uzun yıllardır uygulanan arabuluculuk, Türk hukuk sistemi içerisinde ilk kez 22 Haziran 2012 tarihli resmi gazete ile yayımlanan 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile yer alabilmiştir. Bu kanunun ikinci maddesine göre arabuluculuk; "Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir."

6325 Sayılı Kanun'da; 3. Madde ile iradilik ilkesinin esas olduğu ve tarafların sürece başlama, süreci devam ettirme veya süreçten vazgeçme konusunda serbest oldukları, 4. Madde ile arabuluculuk sürecinin gizlilik esasları ve 5. Madde ile süreçteki beyan ve belgelerin kullanım esasları belirtilmiştir. Bu kanun ve hükümleri kapsamda; arabuluculuğun tarafların istemesi ve başvurmaları halinde gerçekleşebileceği ve arabulucunun tarafsızlığına gölge düşürecek bir durum olmaması gerektiği, görüşmeler sırasında hem tarafların hem de

arabulucuların paylaşılan bilgileri gizli tutma yükümlülüklerinin olduğu, uzlaşmanın sağlanamadığı ve yargı yoluna gidildiği durumlarda arabuluculuk sürecinde düzenlenen belgelerin mahkemede delil olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir.

Arabulucuların bu süreçteki hakları yine 6325 Sayılı Kanun Üçüncü Bölüm'de tarafların yükümlülükleri bağlamında düzenlenmiştir. Arabulucuların ücret talep etme, tanıklıktan çekinme ve arabulucu unvanını kullanma gibi hakları bulunmaktadır.

Arabuluculuk yapacak kişilerin yetkinlik ve yeterlilikleri kapsamında iki temel durum vardır. Birincisi tarafların hangi konuda yardıma ihtiyaç duyduklarını değerlendirebilmeli ve anlayabilmelidir. İkincisi anlaşmazlık yaşanan konunun ne hakkında olduğunu bilebilmeli ve bu konu ile ilgili yeterli bilgisi olmalıdır (Bush ve Folger, 2013).

Arabuluculuğun da dahil olduğu alternatif anlaşmazlık çözüm yöntemlerinin çeşitli olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Bunlardan olumlu olanlar; sürece doğrudan katılım sağlamanın getirdiği tatminkarlık, anlaşmazlığın konusunda uzman bir kişi tarafından daha doğru değerlendirilmesi, taraflar arasındaki ilişkinin mümkün olduğunca az zedelenmesi, geleneksel yargı yoluna kıyasla daha az masraflı ve hızlı olması, bir tarafın kazandığı diğerinin kaybettiği değil iki tarafın da tatminkar derecede kazandığı en uygun çözümü sağlaması, sonuç alınamaması durumunda yargı yolunun halen aynı şekilde açık olmasıdır. Olumsuz yönleri ise; güçlü iletişim becerilerinin gelişmediği ve uzlaşmacı olmayan kişi ve toplumlarda işe yaramama olasılığının yüksek olması, taraflar arasındaki mali dengesizliğin uzlaşma sonucunda eşitsizlik yaratabilme ihtimali, arabuluculuk yapacak kişilerin yetkin olmalarının ve etik davranmalarının önemli olması sebebi ile denetim mekanizmasının ve sistemin güvencelerinin yetersiz kalma ihtimali, genellikle basit uyuşmazlıklarda uygulanıyor olması sebebiyle işlevinin sınırlı kalmasıdır (Pekcanıtez, 2005; Tanrıver, 2006).

2.4.1. Aile arabuluculuğu

İlişkilerin bitme aşamasına geldiği noktada ilişkinin duygusal derinliği ve niteliği ayrılık sürecinin taraflar için ne kadar travmatik olacağını etkilemektedir ancak ilişki için yapılan maddi ve manevi tüm fedakarlıklar ve yatırımlar göz önüne alındığında ayrılığın genellikle zorlayıcı ve olumsuz bir deneyim olduğunu söylemek mümkündür. Tarafların birliktelikten bireyselliğe geçiş yaptıkları bu zor süreçte ortak paydada buluşulması gereken konular olduğunda, ilişkinin bitmesine sebep olan olumsuzluklar ve hissedilen negatif duygular uzlaşma ihtimalini oldukça düşürmektedir. Aile arabuluculuğu, ayrılık veya boşanma sürecinde olan çiftler arasındaki anlaşmazlıkların, mahkeme sürecine taşınmadan önce tarafsız bir arabulucuyla birlikte çözümlenmesini ve tarafların ayrılık veya boşanma koşulları ile ilgili uzlaşabilmesini sağlamayı amaçlayan bir uygulamadır (İl, 2009).

Boşanma arabuluculuğu, temelde aile arabuluculuğunun kapsamına girmektedir. Boşanma sürecindeki çiftlerin arasındaki sorunlara çözüm üretmeyi ve eşlerin uzlaşmaya varabilmesi için mahkeme salonu dışında yardım etmeyi amaçlayan, avukatlar ve sosyal çalışmacılar gibi ilgili ve eğitimli profesyonel meslek elemanları tarafından yürütülen sıralı işlemlerden oluşan bir uygulamadır (Barker, 1999)

Başta değişen sosyokültürel yapı ve diğer tüm etkenlerle birlikte yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren boşanma oranlarının hızla arttığı görülmektedir. Boşanma davalarının sayısının artışı ile toplumsal açıdan ve aile üyeleri açısından maddi ve manevi maliyetler artmıştır. Bu durum aile hukuku alanında bir alternatif uyuşmazlık çözümü ihtiyacını doğurmuş ve Amerika Birleşik Devletleri'nde boşanma arabuluculuğu (divorce mediation), Avrupa'da ise aile arabuluculuğu (family mediation) isimleriyle aile hukuku alanında bir arabuluculuk yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Aile arabuluculuğuna dair ilk hizmet 1978 yılında İngiltere'de sosyal hizmet uzmanları ve avukatlardan oluşan bir grup tarafından mahkemelerden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır. Yargı sürecinin dışında verilen bu hizmet anlaşmazlıkların

hızlıca çözülmesini sağlamış olsa da özünde boşanma sürecindeki eşler arasındaki gerekli iletişimi sağlamayı amaçlamaktaydı (Parkinson, 2017).

Aile arabuluculuğunun uygulanışı ile ilgili iki model geliştirilmiştir. Coogler (1978) tarafından geliştirilen yapılandırılmış model; arabuluculuk sürecini oturumlara ayırarak ve her oturumda, planlanmış belirli bir anlaşmazlık konusunu ele alarak sistematik bir şekilde ilerleyecek şekilde düzenlemiştir. Irving ve Benjamin (1995) tarafından geliştirilen terapötik (tedavi edici) model ise; arabuluculuk sürecine yapısal değil niteliksel bir yaklaşım ile sadece hukuksal anlaşmazlık konularını değil aynı zamanda taraflar arasındaki iletişimi de ele alacak ve bu alandaki sorunları gidermeye yönelik destekleyici olacak şekilde düzenlenmiştir.

Aile arabuluculuğunun kapsamı eşler arası konular ve ebeveynlik ile ilgili konular olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Bu ayrıma gidilmesinin sebebi, eşlerin arasındaki sorunların ve olumsuz duyguların ebeveynlik sorumluluğuna yansıma ihtimaline karşı önlem almak ve çocuğun yararını düşünmektir. Eşler arası konulara bakıldığında; aralarındaki iletişim ve etkileşimin planlanması, bakıma muhtaç aile üyeleri ile ilgili planlama, nafaka ve tazminat gibi mali konular ve mal paylaşımı temel meselelerdir. Ebeveynlik ile ilgili konular ise; çocukların desteklenmesi, çocuğun birlikte yaşayacağı ebeveyne karar verilmesi, birlikte yaşamayan ebeveyn için çocuk ile kişisel ilişkinin kurulması, çocuğun eğitim ve tatil süreçlerine ilişkin planlamalardır (İl, 2009).

Aile arabuluculuğunun 4 temel ilkesi; tarafların gönüllülüğü esasına dayalı olması, sürecin belirli sınırlar çerçevesinde gizli olması, arabulucunun tarafsız olması ve sürecin sonucunun tarafların kontrolünde olmasıdır. Arabuluculuk hizmeti kapsamında yapılan görüşmeler, tarafsız bir yerde uygun fiziki koşullar altında ve sadece uyuşmazlığı gidermeye odaklanmak amacıyla zaman sınırlaması çerçevesinde yapılmaktadır (Parkinson, 2017).

Aile arabuluculuğu uygulamasının bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak avantajları; taraflar açısından geleceğe yönelik ilişkilerinin düzenlenmesi, tüm konuların ele alınması ve gözden geçirilmesi, basit ve güven verici bir süreç olması, sürecin kontrolünün tamamen tarafların elinde olması, uzlaşma yönünden esnek olması, mahkeme süreçleri beklenmediği için zaman kazandırması, maddi açıdan tasarruflu ve az maliyetli olması, gizlilik ilkelerinin olması ve direkt iletişim kurulduğu için uygun şartlarda daha etkili olması şeklinde sıralanmaktadır (İl, 2009).

Tüm bu avantajların yanı sıra aile arabuluculuğunun başarısız olabileceği, uygun koşulların sağlanamadığı bazı özel durumlar vardır. Genelde varlıklı ailelerde karşılaşılan uzlaşma için gerekli bilgilerin paylaşılmasından kaçınan kişiler, süreci bizzat kendisi değil avukatları aracılığı ile yürüten kişiler, amacı kazanmak olan ve ne olursa olsun haklı olduğu inancıyla hareket eden kişiler, kendisini aşırı suçlayan ve her şeyden vazgeçme eğiliminde olan kişiler, duygusal olarak yıkılmış veya psikolojik sorunlar yaşayan kişiler, aile üyelerinden birine karşı fiziksel ve/veya cinsel istismarda bulunan kişiler ile arabuluculuk süreci yürütmek pek mümkün olmamaktadır (Benedek ve Brown, 1997).

Aile arabuluculuğu, isminin gerek kelime anlamı gerekse aile terapisi ve aile danışmanlığı gibi daha yaygın kullanılan kavramlara benzemesi sebebiyle karıştırılabilmektedir. Ancak görev tanımına ve amacına bakıldığında aile arabuluculuğu ile aile danışmanlığı ve terapisi birçok noktada birbirinden ayrışmaktadır. Aile arabuluculuğu yasal süreçlerle bağlantılı olarak boşanma sürecinin yönetilmesi amacıyla tarafların uyuşmazlıklarını çözmelerine yardımcı olurken aile terapisi, yasal süreçlerden bağımsız bir şekilde ilişkideki sorunları ve çiftler arasındaki iletişim problemlerini psikoloji bilimi temelinde tedavi etmeyi amaçlar. Bu farkların anlaşılamamasından veya kavramların karıştırılmasından dolayı aile arabuluculuğu uygulamasının boşanmak isteyen çiftleri barıştırmaya çalışan bir uygulamaymış gibi algılanması mümkündür (Parkinson, 2017).

2.4.2. Aile arabuluculuğu üzerine yapılan araştırmalar

Stuckless ve Ellis (2006), evlilik sırasında devam eden aile içi şiddetin, erkek eşin kontrolcü olmasının ve psikolojik problemlerin boşanma sonrası şiddet ve istismarın yordayıcıları olduğunu saptamıştır.

Mirzaie (2016), aile arabuluculuğunda eşler arasında cinsiyete dayalı bazı güç farklılıklarının olduğunu ve arabulucuların bu farkı gözeterek yaklaşmalarının eşitlik açısından kritik olduğunu belirtmiştir. Arabulucuların, kadınların ses tonu veya davranışlarından istismar veya şiddet mağduru olma ihtimalini değerlendirebilmesinin de önemli olduğunu belirtmiştir.

Shaw (2010) yaptığı meta-analiz çalışması ile aile arabuluculuğunu kullanan kişilerin geleneksel yargı sürecini kullananlara göre daha memnun oldukları, duygusal olarak daha rahat oldukları, olumsuz duygularının daha az olduğu, ebeveynlik konularında iletişimlerinin daha sağlıklı olduğu ve sürecin daha az masraflı olduğu sonucunu elde etmiştir.

İngiltere'de yapılan bir araştırmaya göre boşanma arabuluculuğu uygulanan kişiler psikolojik ve fizyolojik olarak iyi oluş göstermişler, buna bağlı olarak çocukları ile aralarındaki ebeveynlik ilişkilerinde ve eski eşleri ile aralarındaki iletişimde işbirlikçi tutumların arttığı görülmüştür (Walton; Oliver ve Griffin, 1999; Akt. Güneş, 2007)

Şen (2013), Türkiye'de aile arabuluculuğuna bakış açısı ile ilgili yazılmış olan ilk doktora tezi olan araştırmasında aile arabuluculuğuna dair; boşanma sonrasında anne ve babanın ebeveynlik görevini daha sağlıklı yerine getirmesinde ve çocuğun süreçten zarar görmemesinde, uzlaşma yoluyla olumsuz duyguların ve husumetin azaltılması ile şiddet ihtimalini azaltabileceği ve önleyici bir yaklaşım olabileceği konusunda, boşanmanın olumsuz psikolojik ve mali etkilerini azaltabileceği konusunda olumlu etkileri olacağını belirtmiştir.

2.5. Çatışma Çözüm Stilleri

2.5.1. Çatışma

Çatışma kavramı ile ilgili çeşitli tanımlara bakıldığında; Deutsch (1973), bir davranışın başka bir davranışı durdurduğu, bozduğu veya işlevsizleştirdiği bir uyuşmazlık durumu olduğunu belirtmiştir (Akt: Messman ve Mikesell, 2000). Dubrin (1981), iki ya da daha fazla tarafın hedeflerinin, isteklerinin ve amaçlarının birbiri ile örtüşmemesi durumu olarak tanımlamıştır (Akt: Kodaz, 2010). Bir diğer tanıma göre ise bir kişinin eylemlerinin başka bir kişi tarafından engellenmesi ile ortaya çıkan kişilerarası süreç olduğudur (Kelley ve ark, 1983). Tüm bu tanımlar doğrultusunda çatışma kavramı için hedefleri birbirleri ile uyuşmayan davranışların kesişmesi durumunda kişiler arasında ortaya çıkan bir anlaşmazlık durumu olduğu söylenebilir. Çatışma çözümü ise çatışma yaşayan tarafların diyalog ve iletişim temelinde, iş birliği içerisinde çözüm üretme sürecidir (Akbalık, 2001).

Çatışmalar hayatın birçok alanında olduğu gibi evlilik ve ilişkilerde de ortaya çıkabilmektedir. Evlilik çatışması ile ilgili literatürde çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Evlilik çatışması kavramı, partnerlerin farklılıklarından doğan çatışmaları belirtmektedir (Mackey, Diemer, O'Brian, 2000). Tezer (1986), çatışmanın bir tarafın isteklerinin partneri tarafından engellendiğini algıladığı durumlarda ortaya çıktığını, algının çatışma sürecinde önemli olduğunu belirtmiştir (Akt; Polat, 2012).

Gottman ve Krokoff (1989) evlilik çatışmalarının, iletişim problemleri ve çatışma çözme becerilerindeki yetersizlik sebebiyle ortaya çıktığını, çatışmalardan kaçınan çiftlerin çatışmalarla yüzleşen çiftlere göre daha mutsuz olduğunu ortaya koymuşlardır. Yapılan boylamsal araştırmalarda çiftler yıllar boyunca incelenerek, boşanmayı ve mutlu ilişkileri yordayan bazı faktörler bulunmuştur. Bu araştırmalara göre eleştirel olmak, partnerin ihtiyaçlarını reddedip sorumluluk almamak, aşağılayıcı söylemlerde bulunmak gibi tutumlar evlilikleri boşanmaya sürüklerken yumuşak başlangıçlar yapmak, sorumluluk alıp etkiyi kabul

etmek, mizah anlayışının olması ve genel olarak olumlu duyguların yüksek olması ilişkileri mutlu ve istikrarlı hale getirmektedir (Gottman ve ark., 1998; Gottman, Levenson, 1999). Bir başka araştırmada ise çatışmaların sıklığı ve çözümlenmesi ile ilişki doyumu ve olumsuz çatışma çözüm stili arasındaki ilişkiye bakılmış ve çatışmaların sıklığı azaltılsa ve çözüm yoluna gidilse bile olumsuz çatışma çözüm stilinin ilişki doyumunu azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Cramer, 2000).

Çatışmaların varlığının kendi başına yorumlanması değil çatışma ile nasıl baş edildiği önemlidir. Çatışmalar ile yapıcı şekilde başa çıkmanın ilişkileri geliştirme potansiyeli olduğu gibi yıkıcı şekilde başa çıkılan çatışmalar ilişki doyumunu azaltacaktır (Ghasemi, Etemadi ve Ahmadi, 2015). Tüm bu bulgular ışığında çatışmaların ilişkiler ve evlilikler için kaçınılmaz olduğu ve asıl önemli olan faktörün partnerlerin çatışma çözüm stilleri olduğu görülmektedir.

Evliliklerdeki çatışmalar ile ilgili üç temel görüşten bahsedilmektedir. Birincisi; ihtiyaçları ve amaçları farklı olan veya aynı olup bu amaçlara ulaşma noktasında farklı yollar izleyen çiftlerin çatışma yaşamasının kaçınılmaz olduğudur. İkincisi, çatışmanın kendi başına iyi ya da kötü olduğu şeklinde bir yorumun doğru olmayacağı; çatışmanın hem olumsuz duygular geliştirme, saldırganlık, kaçınma gibi yıkıcı hem de yakınlaşma, uyum, uzlaşma gibi yapıcı etkilerinin olabileceğidir. Son olarak çatışmanın bir bilişsel işlem olarak ele alındığı; bu işlemin tutum, değerlendirme, esneklik, kabul, başa çıkma, çözüm gibi birçok süreci içerisinde barındırdığı ve bunların tamamının duygusal yakınlık ve ilişki doyumunu etkilediği görüşüdür (Ridley ve ark., 2001).

2.5.2. Çatışma çözüm stilleri

Çatışmalar ortaya çıktığında tarafların bu durumun çözümü ile ilgili nasıl bir yol izledikleri gerek çatışmanın çözümünde gerek tarafların arasındaki ilişkinin ilerleyişinde

önemli bir role sahiptir. Çatışma çözüm stilleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde bazı farklı yaklaşımlar ve sınıflandırmalar olduğu görülmektedir.

Thomas (1976) iki ana boyuttan ve beş çatışma çözüm yönteminden oluşan bir sınıflandırma yapmıştır. İddiacılık (assertiveness) kişinin kendi ihtiyaç ve beklentilerinin karşılandığı, yardımseverlik (cooperativeness) ise diğer kişilerin ihtiyaç ve beklentilerinin karşılandığı davranışlardan oluşan iki ana boyuttur. Rekabetçi, işbirlikçi, uzlaşmacı, kaçınmacı ve uyum sağlayıcı çatışma çözüm yöntemleri ise bu iki boyuttaki skorlara göre belirlenmektedir. Her iki boyutta da düşük skoru olan yani hem kendilerinin hem de partnerlerinin ihtiyaç ve beklentilerine yönelik hareket etmeyen kişiler kaçınmacı çatışma çözüm yöntemi kullanırken, her iki boyutta da skoru yüksek olan yani kendilerinin ve partnerlerinin ihtiyaç ve beklentilerine göre hareket edebilen kişiler işbirlikçi çatışma çözüm yöntemini kullanmaktadır. İddiacılığın yüksek yardımseverliğin düşük olduğu kişiler rekabetçi, iddiacılığın düşük yardımseverliğin yüksek olduğu kişiler uyum sağlayıcı ve son olarak her iki skoru da ortalama seviyede olan kişiler ise uzlaşmacı çatışma çözüm yöntemini kullanmaktadır. Algılanan evlilik doyumu ile ilişkilerine bakıldığında ise işbirlikçi ve uzlaşmacı yöntemler pozitif ilişkili iken kaçınma negatif ilişkilidir.

Bir başka çalışmada aktif ya da pasif davranış tutumları ve yapıcı ya da yıkıcı davranış tutumları şeklinde iki boyut üzerinden 4 çatışma çözüm stili tanımlanmıştır. Çıkış (exit) ilişkiyi bitirmeye yönelik davranışları içeren aktif yıkıcı, sesleniş (voice) çözüm üretme davranışlarını içeren aktif yapıcı, sadakat (loyalty) sorunların düzelmesinin sadece beklendiği pasif yapıcı, ihmal (neglect) ise ilgisiz ve kaçınmacı davranışları içeren pasif yıkıcı yöntemdir (Rusbult ve Zembrodt, 1983).

Kurdek (1994) ise 4 çatışma çözüm stili olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki olan olumlu problem çözme, yapıcı bir şekilde uzlaşmaya varmak amacıyla hareket etmektir. İkincisi çatışmaya girme, eleştiri ve suçlamalarla saldırgan tutumlar sergilemektir. Üçüncüsü

geri çekilme, konuşmamak ve uzak durmaya çalışmak ve sonuncusu boyun eğme, her şeyi kabul edip kendi düşünce ve ihtiyaçlarını dile getirmemektir.

İlişkilerde kullanılan çatışma çözüm stilleri ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında genel olarak dört temel yöntem üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunlar; aktif ve yapıcı baş etme, aktif ve yıkıcı tutum sergileme, çatışmadan kaçınma ve partnere boyun eğme şeklindedir. Bu bağlamda olumlu, olumsuz, geri çekilme ve boyun eğici şeklinde dört çatışma çözüm stili olduğu belirtilmiştir. Olumlu çatışma çözüm stili her iki taraf için de geçerli bir çözüm bulmak ve uzlaşma aramak doğrultusundaki yaklaşımlardır. Olumsuz çatışma çözüm stili sözel ve fiziksel olarak zarar verici tutumlardır. Geri çekilme çatışma çözüm stili sessiz kalmak ve her türlü etkileşimden kaçınmaktır. Boyun eğici çatışma çözüm stili ise kendi ihtiyaç ve beklentilerinden ödün vererek sadece karşı tarafı memnun etmeye yönelik davranışlardır (Özen ve ark., 2016).

3. Gereç ve Yöntem

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada 18 yaş ve üzeri evli veya boşanmış bireylerin, çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nicel araştırma metodolojisi kullanılacak olup daha geniş bir örnekleme ulaşabilmek amacıyla ve pandemi kısıtlamaları sebebiyle çevrimiçi anket yoluyla veri toplanmıştır. Katılımcıların çatışma çözüm stillerini ölçmek amacıyla Özen ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilen geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarını belirlemek için ise literatürde henüz bu amaç için geliştirilmiş bir ölçeğe rastlanmadığı için aile arabuluculuğu uygulamasının amaçları, uygulanışı ve eleştirildiği konular detaylıca araştırılmış, yapılan nitel araştırmalarda kullanılan sorular incelenmiş ve bir Aile Arabuluculuğuna Bakış Anketi oluşturulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Hukuki ve resmi bir ayrılık süreci olan boşanma süreci, aile arabuluculuğunun temel unsuru olduğu için evren hukuki birliktelikleri olan evli kişiler veya boşanmış bireylerden oluşmaktadır. Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri 2019 (TÜİK) raporundan edinilen bilgilere göre, 18 yaşından büyük nüfusun ortalama %63'ü evli, %4'ü boşanmış, %6'sı ise duldur. Bu bağlamda çalışmanın evreni Türkiye nüfusunun yaklaşık %73'ünü kapsamaktadır. Örneklem seçimi, Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2004) çalışmasındaki bilgiler ışığında ± 0.05 örnekleme hatası göz önünde bulundurularak evren büyüklüğü dikkate alınarak en uygun şekilde 384 olarak belirlenmiştir.

Araştırma İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınan izin doğrultusunda yapılmıştır. Araştırma verileri istenen

örneklem sayısına ulaşılana kadar “Twitter, Instagram ve Ekşi Sözlük” sosyal medya platformları üzerinde paylaşılarak toplanmıştır. Sonuç olarak analizler için 388 katılımcıya ulaşılmıştır. 8 katılımcının ölçeği arka arkaya iki kez doldurduğu ve 5 katılımcının ifadeleri okumadan tüm maddelere aynı cevabı verdiği tespit edilip toplam 13 veri analizden çıkarılmış ve 375 katılımcı ile analizler yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Demografik bilgi formu

Toplam 12 sorudan oluşan demografik bilgi formunda ilk 9 sorunun tüm katılımcılar tarafından cevaplanması istenirken son 3 sorunun sadece boşanma deneyimlemiş katılımcılar tarafından cevaplanması istenmiştir. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, yaşadığı şehir, aylık ortalama gelir düzeyi, medeni durum, evlilik süresi ve çocuk sayısı tüm katılımcılara sorulurken boşanmış katılımcılara ek olarak boşanma şekli, boşanma süresi ve velayetin kimde olduğu sorulmuştur.

3.3.2. Romantik ilişkilerde çatışma çözüm stili ölçeği

Katılımcıların ilişkilerindeki çatışma çözüm stillerinin belirlenebilmesi için Türkiye örnekleminde geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış tek ölçek olan Özen ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilen Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri ölçeği kullanılmıştır. Ölçek olumlu çatışma çözüm stili, olumsuz çatışma çözüm stili, geri çekilme çatışma çözüm stili ve boyun eğici çatışma çözüm stili olmak üzere 4 farklı çatışma çözüm stilini, her bir alt boyut bağımsız bir skor verecek şekilde ölçmektedir. Geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan ölçek, 25 maddeden oluşmakta ve maddeler 6’lı likert şeklinde (1: hiç katılmıyorum, 6: kesinlikle katılıyorum) ifade edilmektedir. Olumsuz çatışma çözüm stili alt boyutu 7 maddeden diğer alt boyutlar ise 6 maddeden oluşmaktadır.

Çatışma çözüm stilleri ölçeğinin örneklem genelindeki güvenilirliğini belirlemek amacıyla 375 katılımcının verileri ile yapılan güvenirlik analizi sonucu elde edilen Cronbach's Alpha katsayıları; olumlu çatışma çözüm stili alt boyutu için α=.64, olumsuz çatışma çözüm stili alt boyutu için α=.76, geri çekilme alt boyutu için α=.76 ve boyun eğme alt boyutu için α=.77 olarak saptanmıştır. Güvenilirlik analizi sonucu romantik ilişkilerde çatışma çözüm stilleri ölçeğinin tüm alt boyutlarının bu örneklemde iyi güvenilirlik derecesine sahip olduğu görülmektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018).

3.3.3. Aile Arabuluculuğuna Bakış Anketi

Katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarını ölçebilmek amacıyla henüz bu konuda geliştirilmiş veya uyarlanmış bir ölçek olmadığı için aile arabuluculuğunun yurtdışındaki uygulamalarında boşanma sürecine dair ortaya çıkardığı olumlu ve olumsuz etkileri ile Türkiye'de yapılan nitel araştırmalar incelenmiştir. Bu konudaki önemli hususlar dikkate alınarak, 9 maddeden oluşan ve her bir maddesi 5'li likert (1: hiç katılmıyorum, 5: tamamen katılıyorum) şeklinde olan bir anket formu oluşturulmuştur. Aile arabuluculuğu kavramının birçok kişi için yeni bir kavram olması sebebi ile anketin başına aile arabuluculuğunun ne olduğuna dair anlaşılır ve kısa bir bilgilendirme eklenmiştir. Anketten alınan skorun yüksek olması aile arabuluculuğuna bakış açısının olumlu olduğunu alınan skorun düşük olması ise aile arabuluculuğuna bakış açısının olumsuz olduğu anlamına gelmektedir.

Verilerin analizler için uygun olup olmadığını ve normal dağılım gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla normallik testi yapılmıştır. Normallik testi sonucunda çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±1 aralığında olduğu (Skewness: -,938 ve Kurtosis: ,376), dolayısıyla verilerin normal dağıldığı ve analizlere uygun olduğu görülmüştür (Hair, 2013).

Oluşturulan maddelerin aile arabuluculuğuna bakış açısını ölçüp ölçmediğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Kaiser-Meyer Olkin-Bartlett testi sonucunda KMO katsayısı 0.900 ve Bartlett testi x^2 değeri 1604.01 (p<.01) anlamlı bulunmuştur. Madde yüklerinin tek bir faktöre yüklendiği görülmüş ve bu faktör toplam varyansın %50,14'ünü açıklamaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında 7. maddenin -0.284 olduğu görülmüş ve faktör yükü 0.3'ten küçük olduğu için bu maddenin ölçekten çıkarılmasının uygun olacağına karar verilmiştir (Büyüköztürk, 2002).

7. madde çıkarıldıktan sonra kalan 8 maddeye tekrar açımlayıcı faktör analizi uygulanmış, KMO katsayısı 0.910 ve Bartlett testi x^2 değeri 1558.36 (p<.01) anlamlı bulunmuştur. Madde yüklerinin tek bir faktöre yüklendiği görülmüş ve bu faktör toplam varyansın %55,78'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yüklerine bakıldığında .471 ile .875 arasında olduğu görülmüştür. Maddelerin faktör yükleri Tablo I'de gösterilmektedir.

Tablo I. Aile Arabuluculuğuna Bakış Anketi'ne Ait Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör yükü (F1)
Tarafların haklarını eşit bir şekilde alabilmelerini sağlayacağını düşünüyorum.	,875
Velayetin belirlenmesini ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını adaletli bir şekilde sağlayabileceğini düşünüyorum.	,873
Nafaka bağlanmasını, tazminat belirlenmesini ve mal paylaşımını adaletli şekilde sağlayabileceğini düşünüyorum.	,867
Boşanma sürecinde ve sonrasında taraflar arası sağlıklı iletişimi sağlayabileceğini düşünüyorum.	,840
Aile arabuluculuğu sistemini kullanmak isterim.	,768
Tarafların güvenliğini tehlikeye atacağını düşünüyorum.	,587
Boşanma sürecini hızlandıracağını düşünüyorum.	,567
Türkiye'de doğru ve tarafsız bir şekilde uygulanabileceğini düşünüyorum.	,471

Aile arabuluculuğuna bakış açısı ölçeğinin örneklem üzerindeki güvenirliğini belirlemek için güvenirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısının α=.88 olduğu saptanmıştır. Buna göre aile arabuluculuğuna bakış açısı ölçeğinin yüksek güvenirlikte olduğu görülmektedir.

3.4. Verilerin Analiz Yöntemi

Elde edilen veriler IBM SPSS 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kayıp veriler çıkarıldıktan sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla normallik testi yapılmış ve çarpıklık – basıklık katsayılarının (Skewness ve Kurtosis katsayıları) ±1 sınırları içerisinde olduğu, verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir (Hair ve ark., 2013). Değişkenler arasındaki ilişkileri ve anlamlılık düzeylerini saptamak için bağımsız iki değişken t test, Pearson korelasyon testi ve ek olarak betimleyici analizler kullanılmıştır.

4. Bulgular

Ölçekler aracılığıyla elde edilen veriler doğrultusunda öncelikle betimleyici analizler yapılmıştır. Tüm katılımcıların demografik bilgilerine dair frekans bilgileri ve sadece boşanmış katılımcılardan cevapları alınan ek üç ifade tablo haline getirilmiştir. Çatışma çözüm stilleri ölçeğindeki tüm maddeler 4 alt boyuta (olumlu çatışma çözüm stili, olumsuz çatışma çözüm stili, boyun eğme, geri çekilme) göre gruplandırılmış ve ölçekteki ifadelere verilen yanıtların frekans bilgileri verilmiştir. Son olarak aile arabuluculuğuna bakış açısı anketindeki tüm maddeler ve katılımcıların yanıtları tablo olarak verilmiştir.

Betimleyici analizler sonrasında değişkenler arası korelasyon analizleri yapılmıştır. İki temel değişken olan çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğuna bakış açısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Ek olarak bu iki değişken arasındaki ilişki cinsiyet faktörü bağlamında kadın ve erkek örneklemlerde, medeni durum faktörü bağlamında evli ve boşanmış örneklemlerde de ayrı ayrı incelenmiştir.

Son olarak katılımcıların cinsiyetlerinin, medeni durumlarının, yaşlarının ve eğitim durumlarının değişkenler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Önce aile arabuluculuğuna bakış açılarının sonrasında her bir çatışma çözüm stilinin bu değişkenlere bağlı olarak bir farklılık gösterip göstermediği ele alınmıştır.

4.1. Betimleyiçi Analizler

4.1.1. Demografik bilgilere ilişkin analizler

Araştırma kapsamında tüm katılımcılara yöneltilen cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık ortalama gelir, medeni durum, evlilik süresi ve çocuk sayısına dair demografik soruların frekans analizi Tablo II'de verilmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların %63,2'si kadın (n=237) ve %36,8'i (n=138) erkektir. Evli katılımcılar tüm örneklemin %57,3'ünü (n=215) oluştururken boşanmış katılımcıların oranı %42,7'dir (n=160).

Yaş aralıkları belirlenirken; yaş ortalaması *O*=40.03 ve standart sapması *SS*=8.75 olarak bulunurken, en düşük değer 22 en yüksek değer 60 olarak tespit edilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların yaş aralıkları 21-30, 31-40, 41-50, 51-60 olacak şekilde 4 gruba ayrılmıştır. Bu gruplamaya bakıldığında katılımcıların %14,7'si (n=55) 31 yaşından küçükken %78'i (n=292) 31-50 yaş aralığındadır.

Eğitim durumlarına bakıldığında katılımcıların %21,6'sının (n=81) ilköğretim ve lise mezunu olduğu, %57,6'sının (216) üniversite mezunu olduğu görülürken, lisansüstü eğitim alanların oranı %20,8'dir (n=78). İlköğretim mezunu kişilerin sayısı oldukça az ve istatistiksel analizlere uygun olmayacağı için (n<30) bir üst grup olan lise mezunu grubuyla birleştirilerek değerlendirilmiştir.

Evlilik sürelerine bakıldığında katılımcıların %49,3'ünün evliliklerinin 1-10 yıl arasında olduğu, evliliği 21 yıl ve üzeri sürenlerin oranının %24,5 (n=92) olduğu görülmektedir.

Sahip oldukları çocuk sayısı konusunda ise hiç çocuğu olmadığını belirten katılımcıların oranı %28,5 (n=107) iken katılımcıların %39,7'si (n=149) 2 veya daha fazla çocuğu olduğunu belirtmiştir.

Tablo II. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Değişkenler (N=375)		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	237	63,2
	Erkek	138	36,8
Yaş	21 – 30	55	14,7
	31 – 40	142	37,9
	41 – 50	150	40,0
	51 – 60	28	7,5
Eğitim Durumu	İlköğretim	22	5,9
	Lise	59	15,7
	Üniversite	216	57,6
	Lisansüstü	78	20,8
Aylık Ortalama Gelir	0 – 2999 TL	67	17,9
	3000 – 4999 TL	130	34,7
	5000 – 9999 TL	126	33,6
	10000 ve üzeri	52	13,9
Medeni Durum	Evli	215	57,3
	Boşanmış	160	42,7
Evlilik Süresi	1 – 10 yıl	185	49,3
	11 – 20 yıl	97	25,9
	21 – 30 yıl	80	21,3
	31 – 40 yıl	12	3,2
Çocuk Sayısı	0	107	28,5
	1	119	31,7
	2 ve daha fazla	149	39,7

Demografik bilgi formunda boşanmış olduğunu belirten katılımcılara (n=160) ek olarak boşanma süreçleri ile alakalı üç soru daha sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlara dair detaylı sonuçlar Tablo III'te ayrıntılı olarak verilmiştir. Buna göre, boşanmış katılımcıların %77,5'i (n=124) anlaşmalı olarak boşandıklarını %22,5'i (n=36) ise çekişmeli olarak boşandıklarını belirtmiştir. Boşanma süreleri ile ilgili soruya verilen yanıtların kategorik olmaması ve sınırlandırılmaması sebebiyle gelen yanıtların düzenlenmesi gerekmiştir. Boşanma süresini etkileyebilecek faktörler ile ilgili literatür incelemesi yapılmış ve bu örneklem grubu için boşanma sürelerinin iki grup (1: bir yıl ve daha az, 2: bir yıldan uzun) altında incelenmesinin uygun olacağı görülmüştür. Bu kapsamda katılımcıların %78,8'i (n=126) boşanma süreçlerinin 1 yıldan kısa sürdüğünü belirtmiştir. Örneklemdeki boşanmış bireylerin %41,9'u (n=67) çocuklarının velayetlerinin kendilerinde olduğunu belirtirken %18,7'si (n=30) velayetin eski eşlerinde olduğunu belirtmiştir.

Tablo III. Boşanmış Katılımcıların Boşanma Süreçleri ile İlgili Bilgiler

Demografik Değişkenler (N=160)		Frekans (n)	Yüzde (%)
Boşanma Şekli	Anlaşmalı	124	77,5
	Çekişmeli	36	22,5
Boşanma Süresi	1 yıla kadar	126	78,8
	1 yıldan uzun	34	21,2
Çocukların Velayeti	Çocuğum yok	63	39,4
	Bende	67	41,9
	Eski eşimde	30	18,7

4.1.2. Çatışma çözüm stillerine ilişkin analizler

Katılımcıların çatışma çözüm stilleri ölçeğinin 4 alt boyutuna göre ifadelere verdikleri yanıtlar ve frekans değerleri Tablo IV ve Tablo V'te verilmiştir.

Tablo IV. Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği için Frekans, Yüzde ve Ortalama Tablosu

Madde	Alt Alan	Kesinlikle Katılmıyorum n (%)	Katılmıyorum n (%)	Biraz Katılmıyorum n (%)	Biraz Katılıyorum n (%)	Katılıyorum n (%)	Kesinlikle Katılıyorum n (%)	Ort.
Sorunun uzamadan çözülebilmesi için kaynağını bulmaya çalışırım.	Olumlu Çatışma Çözüm Stili	13 (3,5)	13 (3,5)	36 (9,6)	66 (17,6)	113 (30,1)	134 (35,7)	4,75
Tartışmada ortak bir çözüm noktası bulmaya çalışırım.		11 (2,9)	15 (4,0)	33 (8,8)	86 (22,9)	108 (28,8)	122 (32,5)	4,68
Sorun çözümlenmeden tartışmayı sonlandırmam.		44 (11,7)	62 (16,5)	70 (18,7)	58 (15,5)	67 (17,9)	74 (19,7)	3,70
Sorunun tüm yönlerini tartışma sırasında konuşmak isterim.		13 (3,5)	30 (8,0)	36 (9,6)	60 (16,0)	78 (20,8)	158 (42,1)	4,69
Bir problem yaşandığında, konuyla ilgili düşündüğüm her şeyi açıklarım.		11 (2,9)	25 (6,7)	44 (11,7)	79 (21,1)	95 (25,3)	121 (32,3)	4,56
Bir problem yaşandığında, kendimi sevgilimin yerine koyarak onun ne düşündüğünü anlamaya çalışırım**.**		12 (3,2)	27 (7,2)	64 (17,1)	92 (24,5)	93 (24,8)	87 (23,2)	4,30
Tartışma esnasında konuyla ilgisiz de olsa zayıflıklarını yüzüne vururum.	Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	116 (30,9)	82 (21,9)	56 (14,9)	63 (16,8)	29 (7,7)	29 (7,7)	2,72
Sinirlendiğimde kırıcı şeyler söylerim.		43 (11,5)	67 (17,9)	53 (14,1)	79 (21,1)	70 (18,7)	63 (16,8)	3,68
Sesimi yükselterek beni dinlemesini sağlamaya çalışırım.		76 (20,3)	67 (17,9)	68 (18,1)	73 (19,5)	44 (11,7)	47 (12,5)	3,22
Bağırıp çağırarak istediğimi yaptırırım.		203 (54,1)	90 (24,0)	35 (9,3)	21 (5,6)	10 (2,7)	16 (4,3)	1,91
Sevgilimi ilişkiyi bitirmekle tehdit ederim.		209 (55,7)	65 (17,3)	27 (7,2)	30 (8,0)	24 (6,4)	20 (5,3)	2,08
Kavgalarımız sırasındaki kızgınlığımı fiziksel olarak gösteririm.		218 (58,1)	63 (16,8)	34 (9,1)	24 (6,4)	13 (3,5)	23 (6,1)	1,99
Sürekli imalarda bulunurum.		99 (26,4)	100 (26,7)	64 (17,1)	62 (16,5)	22 (5,9)	28 (7,5)	2,71

Tablo V. Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği için Frekans, Yüzde ve Ortalama Tablosu (2)

Madde	Alt Alan	Kesinlikle Katılmıyorum n (%)	Katılmıyorum n (%)	Biraz Katılmıyorum n (%)	Biraz Katılıyorum n (%)	Katılıyorum n (%)	Kesinlikle Katılıyorum n (%)	Ort.
Kavganın büyümemesi için onun istediği şeyleri yaparım.	Boyun Eğme	53 (14,1)	84 (22,4)	75 (20,0)	69 (18,4)	54 (14,4)	40 (10,7)	3,29
Sorun durumunda pek çok şeyi içime atabilirim.		54 (14,4)	48 (12,8)	51 (13,6)	67 (17,9)	74 (19,7)	81 (21,6)	3,81
Problemi büyütmemek için onu sakinleştirmeye çalışırım.		29 (7,7)	40 (10,7)	71 (18,9)	82 (21,9)	85 (22,7)	68 (18,1)	3,95
İlişkide sorun yaşanmaması için kendimden ödün veririm.		50 (13,3)	50 (13,3)	62 (16,5)	65 (17,3)	79 (21,1)	69 (18,4)	3,75
Sorunun çözülmesine yardımcı olacağına inanırsam durumu alttan alırım.		27 (7,2)	21 (5,6)	51 (13,6)	64 (17,1)	114 (30,4)	98 (26,1)	4,36
Onun olumsuz tepkilerine karşılık vermeyerek problemin büyümemesini sağlamaya çalışırım.		33 (8,8)	39 (10,4)	65 (17,3)	81 (21,6)	91 (24,3)	66 (17,6)	3,95
Çok sinirlenmişsem konuşmayı ertelerim.	Geri Çekilme	40 (10,7)	48 (12,8)	41 (10,9)	61 (16,3)	70 (18,7)	115 (30,7)	4,11
Çok büyük sorunlar yaşadığımızda ondan uzak durmaya çalışırım.		31 (8,3)	38 (10,1)	33 (8,8)	52 (13,9)	91 (24,3)	130 (34,7)	4,40
Bana bağırdığında onun olmadığı bir odaya geçerim.		64 (17,1)	43 (11,5)	57 (15,2)	64 (17,1)	72 (19,2)	75 (20,0)	3,70
Sorun yaşadığımızda sevgilimin yanından uzaklaşırım.		39 (10,4)	51 (13,6)	70 (18,7)	72 (19,2)	68 (18,1)	75 (20,0)	3,81
Çok gergin olduğumuzda susarım.		41 (10,9)	31 (8,3)	52 (13,9)	72 (19,2)	79 (21,1)	100 (26,7)	4,11
Eğer çok sinirlenmişsem, sinirim geçene kadar konuşmayı reddederim.		43 (11,5)	47 (12,5)	60 (16,0)	85 (22,7)	64 (17,1)	76 (20,3)	3,82

Çatışma çözüm stilleri ölçeğinin 6'lı likert tipinde uygulandığı ve her bir madde için en düşük puanın 1 en yüksek puanın 6 olduğu göz önüne alındığında, madde ortalama puanının yorumlanması için eşik değer 3.5 olarak ele alınmakta, bu puanın üzerindeki ortalamalar ağırlıklı olarak biraz katılıyorum, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevaplarını içerirken bu puanın altındaki ortalamalar ağırlıklı olarak biraz katılmıyorum, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevaplarını içermektedir. Bu bağlamda katılımcıların karşılaştıkları anlaşmazlık durumlarında; olumlu çatışma çözüm stilleri içerisinde çözüm için sorunun kaynağını bulmaya çalışmak (O=4.75), sorunun tüm yönlerini konuşmak (O=4.69) ve ortak bir çözüm noktası bulmaya çalışmak (O=4.68) en yüksek ortalama puana sahip oldukları durumlardır. Olumsuz çatışma çözüm stillerinde; sinirlenince kırıcı şeyler söylemek (O=3.68) ve sesini yükselterek dinlemesini sağlamak (O=3.22) en sık görülen davranıştır. Boyun eğicilikte sorunun çözüleceğine inanıldığında alttan almak (O=4.36) ve problemi büyütmemek için partnerini sakinleştirmeye çalışmak (O=3.95) en sık görülen davranışlar iken geri çekilmede ise büyük sorunlarda uzak durmaya çalışmak (O=4.40), sinirliyken konuşmayı ertelemek ve gerginken susmak (O=4.11) çatışmalar sırasında en çok kullanılan yöntemler olarak belirlenmiştir.

Araştırma örneklemi içerisinde çatışma çözüm stilleri bağlamında romantik ilişkilerde en az görülen davranış bağırıp çağırarak istediğini yaptırmak ve öfkeyi fiziksel olarak göstermek iken sorunun uzamaması için kaynağını bulmaya çalışmak ve sorunun tüm yönlerini konuşmayı istemek en sık görülen davranıştır.

4.1.3. Aile arabuluculuğuna bakış açısına ilişkin analizler

Katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarını ölçmek amacıyla verilen ölçekteki ifadelere ilişkin yanıtlar ve frekans değerleri Tablo VI'da verilmiştir.

Tablo VI. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Anketi için Frekans, Yüzde ve Ortalama Tablosu

Madde	1 n (%)	2 n (%)	3 n (%)	4 n (%)	5 n (%)	Ort.
Boşanma sürecini hızlandıracağını düşünüyorum.	40 (10,7)	49 (13,1)	61 (16,3)	112 (29,9)	113 (30,1)	3,56
Boşanma sürecinde ve sonrasında taraflar arası sağlıklı iletişimi sağlayabileceğini düşünüyorum.	24 (6,4)	31 (8,3)	62 (16,5)	117 (31,2)	141 (37,6)	3,85
Tarafların haklarını eşit bir şekilde alabilmelerini sağlayacağını düşünüyorum.	30 (8,0)	21 (5,6)	69 (18,4)	129 (34,4)	126 (33,6)	3,80
Velayetin belirlenmesini ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını adaletli bir şekilde sağlayabileceğini düşünüyorum.	24 (6,4)	30 (8,0)	61 (16,3)	137 (36,5)	123 (32,8)	3,81
Nafakanın, tazminatın belirlenmesi ve mal paylaşımını adaletli şekilde sağlayabileceğini düşünüyorum.	28 (7,5)	31 (8,3)	79 (21,1)	125 (33,3)	112 (29,9)	3,70
Tarafların güvenliğini tehlikeye atacağını düşünüyorum. *	21 (5,6)	29 (7,7)	40 (10,7)	108 (28,8)	177 (47,2)	4,04
Türkiye'de doğru ve tarafsız bir şekilde uygulanabileceğini düşünüyorum.	72 (19,2)	69 (18,4)	129 (34,4)	65 (17,3)	40 (10,7)	2,82
Aile arabuluculuğu sistemini kullanmak isterim.	43 (11,5)	14 (3,7)	70 (18,7)	107 (28,5)	141 (37,6)	3,77

1: hiç katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: kararsızım, 4: katılıyorum, 5: tamamen katılıyorum
* Puan hesaplanırken ters kodlama yapılan maddeler

Aile arabuluculuğuna bakış açısı anketinin 5'li likert tipinde uygulandığı ve her bir madde için en düşük puanın 1 en yüksek puanın 5 olduğu göz önüne alındığında, madde ortalama puanının yorumlanması için eşik değer 3 olarak ele alınmakta, bu puanın üzerindeki ortalamalar ağırlıklı olarak katılıyorum ve tamamen katılıyorum cevaplarını içerirken bu puanın altındaki ortalamalar ağırlıklı olarak katılmıyorum ve hiç katılmıyorum cevaplarını içermektedir.

Aile arabuluculuğu sisteminin tarafları birbirinden koruyabilecek bir uygulama olduğu en yüksek ortalama puanı O=4.04 alırken, uygulamanın Türkiye'de tarafsız ve doğru bir şekilde

uygulanabileceği düşüncesi en düşük ortalama puanı (O=2.82) almıştır. Diğer tüm ifadeler birbirine yakın sayılabilecek seviyede olumlu bakış açısını yansıtan puanlar almıştır.

4.2. Değişkenler Arası Korelasyonlar

4.2.1. Aile arabuluculuğuna bakış açısı ile çatışma çözüm sitilleri arasındaki ilişkiye dair korelasyon analizleri

Araştırmanın temel değişkenleri olan çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğuna bakış açısı arasında bir ilişki olup olmadığını belirleyebilmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiye dair veriler Tablo VII'de verilmiştir.

Tablo VII. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken	n	M	SD	1	2	3	4	5
Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı	375	3.67	.90	1	.270**	-.087	.148**	.091
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	375	4.45	.85		1	-.088	.039	.118*
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	375	2.62	.99			1	-.154**	-.147**
Geri Çekilme	375	3.99	1.13				1	.502**
Boyun Eğme	375	3.85	1.08					1

**p < .01. *p < .05

Yapılan analiz sonuçlarına göre; aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumlu çatışma çözüm stili arasında, r=.270, p < .01 ve aile arabuluculuğuna bakış açısı ile geri çekilme arasında, r=.148, p < .01 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Çatışma çözüm stillerine bakıldığında ise; geri çekilme ile boyun eğme arasında, r=.502, p<.01 ve boyun eğme ile olumlu çatışma çözüm stili arasında, r=.118, p <.05 anlamlı ve olumlu

bir ilişki olduğu saptanmıştır. Olumsuz çatışma çözüm stili ile geri çekilme arasında, *r*=-.154, *p* <.01 ve olumsuz çatışma çözüm stili ile boyun eğicilik arasında, *r*=-.147, *p*<.01 anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu görülmüştür.

4.2.1.1. Cinsiyet faktörüne göre korelasyon analizi

Çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğuna bakış arasındaki ilişkinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini saptayabilmek için korelasyon analizi kadın ve erkek gruplandırması ile tekrar yapılmıştır.

Tablo VIII'de de görüleceği üzere kadınlarda aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumlu çatışma çözüm stili arasında, *r*=.250, *p* <.01 ve aile arabuluculuğuna bakış açısı ile geri çekilme arasında, *r*=.165, *p* <.05 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Kadınlarda çatışma çözüm stillerine bakıldığında ise; geri çekilme ile boyun eğme arasında, *r*=.532, *p*<.01 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu saptanırken geri çekilme ile olumsuz çatışma çözüm stili arasında, *r*=-.170, *p* <.01 anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Tablo VIII. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Korelasyon Testi Sonuçları (Kadın)

Değişken	n	M	SD	1	2	3	4	5
Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı	237	3,70	,87	1	,250**	,007	,165*	,006
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	237	4,49	,85		1	-,053	,038	,98
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	237	2,65	1,02			1	-,170**	-,108
Geri Çekilme	237	3,91	1,18				1	,532**
Boyun Eğme	237	3,70	1,08					1

**p < .01. *p < .05

Tablo IX'daki analiz sonuçlarına göre erkeklerde; aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumlu çatışma çözüm stili arasında, r=.298, p < .01 ve aile arabuluculuğuna bakış açısı ile boyun eğme arasında, r=.258, p < .01 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu bulunurken, aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumsuz çatışma çözüm stili arasında, r=-.258, p < .01 anlamlı ve negatif ilişki bulunmuştur.

Erkeklerde çatışma çözüm stillerine bakıldığında ise boyun eğme ile geri çekilme arasında, r=.419, p<.01 ve boyun eğme ile olumlu çatışma çözüm stili arasında r=.196, p<.05 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu saptanırken boyun eğme ile olumsuz çatışma çözüm stili arasında, r=-.206, p <.05 anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Tablo IX. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Korelasyon Analizi Sonuçları (Erkek)

Değişken	n	M	SD	1	2	3	4	5
Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı	138	3,62	,93	1	,298**	-,258**	,133	,258**
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	138	4,37	,85		1	-,165	,064	,196*
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	138	2,55	,93			1	-,108	-,206*
Geri Çekilme	138	4,14	1,03				1	,419**
Boyun Eğme	138	4,11	1,03					1

**p < .01. *p < .05

4.2.1.2. Medeni durum faktörüne göre korelasyon analizi

Çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğu arasındaki ilişkinin medeni duruma göre farklılık gösterip göstermediğini saptayabilmek için analizler evli ve boşanmış gruplar için tekrar yapılmış ve analiz sonuçları Tablo IX ve Tablo X'da verilmiştir.

Tablo X'da görüleceği üzere evli bireylerde; aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumlu çatışma çözüm stili arasında, *r*=.298, *p* <.01 ve aile arabuluculuğuna bakış açısı ile geri çekilme arasında, *r*=.152, *p*<.05 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu, aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumsuz çatışma çözüm stili arasında, *r*=.195, *p*<.01 anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur.

Evli bireylerde çatışma çözüm stillerine bakıldığında ise; geri çekilme ile boyun eğme arasında, *r*=.551, *p*<.01 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu saptanırken geri çekilme ile olumsuz çatışma çözüm stili arasında, *r*=-.267, *p* <.01, boyun eğme ve olumsuz çatışma çözüm stili arasında, *r*=-.145, *p*<.05 ve olumlu çatışma çözüm stili ile olumsuz çatışma çözüm stili arasında, *r*=.-153, *p*<.05 anlamlı ve negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Tablo X. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Korelasyon Testi Sonuçları (Evli)

Değişken	n	M	SD	1	2	3	4	5
Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı	215	3,76	.83	1	,298**	-.195**	,152*	.115
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	215	4,49	.80		1	-,153*	,085	.130
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	215	2,60	.99			1	-,267**	-,145*
Geri Çekilme	215	3,99	1.08				1	,551**
Boyun Eğme	215	3,85	1.07					1

**p < .01. *p < .05

Tablo XI'deki analiz sonuçlarına göre boşanmış bireylerde; aile arabuluculuğuna bakış açısı ile olumlu çatışma çözüm stili arasında, *r*=.234, *p* <.01 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Boşanmış bireylerde çatışma çözüm stillerine bakıldığında ise; boyun eğme ile geri çekilme arasında, *r*=.445, *p*<.01 anlamlı ve olumlu bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Tablo XI. Çatışma Çözüm Stilleri ve Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı Korelasyon Analizi Sonuçları (Boşanmış)

Değişken	n	M	SD	1	2	3	4	5
Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısı	138	3,54	,97	1	,234**	,041	,147	,064
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	138	4,39	,91		1	-,011	-,009	,104
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	138	2,64	,99			1	-,018	-,151
Geri Çekilme	138	3.99	1,20				1	,445**
Boyun Eğme	138	3.85	1,09					1

**p < .01. *p < .05

4.3. Genel Analiz Sonuçları

4.3.1. Aile arabuluculuğuna bakış açısına ilişkin analizler

Katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarının cinsiyet, medeni hal, yaş, eğitim durumları, boşanma şekli ve evlilik süresine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t Test ve tek yönlü varyans analizlerinden (ANOVA) uygun olanı kullanılmıştır.

Katılımcıların cinsiyetleri ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo XII'de verilmiştir. Buna göre; kadınların (*O*=3.70, *SS*=.87) aile arabuluculuğuna bakış açıları ile erkeklerin (*O*=3.62, *SS*=.93) aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır $t(373)= -.79$, $p=.43$.

Tablo XII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Değişkenler	Aile Arabuluculuğuna Bakış	n	Ort.	Ss	t	p
Cinsiyet	Erkek	138	3.62	.93	.79	.43
	Kadın	237	3.70	.87		

Katılımcıların medeni durumları ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo XIII'te verilmiştir. Buna göre; evli bireylerin (Ort.=3.76, SS=.83) aile arabuluculuğuna bakış açılarının boşanmış bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açılarına (Ort.=3.54, SS=.97) göre anlamlı bir şekilde daha olumlu olduğu bulunmuştur t(373)=2.37, p<.05.

Tablo XIII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Değişkenler	Aile Arabuluculuğuna Bakış	n	Ort.	Ss	t	p
Medeni Hal	Evli	215	3.76	.83	2.37	.02
	Boşanmış	160	3.54	.97		

Katılımcıların yaş grupları ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XIV'te verilmiştir. Buna göre; farklı yaş gruplarının aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır (F=1.934; p>0.05).

Tablo XIV. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Yaş	N	X	SS	F	P
21-30	55	3.63	.13	1.93	.12
31-40	142	3.60	.08		
41-50	150	3.80	.07		
51-60	28	3.45	.15		

Katılımcıların eğitim durumları ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XV'te verilmiştir. Buna göre; farklı eğitim durumlarının aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır ($F=1.934$; $p>0.05$).

Tablo XV. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Eğitim Durumu	N	X	SS	F	P
İlköğretim	22	3.82	.90	0.45	.72
Lise	59	3.62	1.02		
Üniversite	216	3.69	.88		
Lisansütü	78	3.60	.85		

Katılımcıların evlilik sürelerine göre aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XVI'da verilmiştir. Buna göre; farklı evlilik sürelerine (1-10 yıl, 11-20 yıl, 21-30 yıl, 31-40 yıl) sahip kişilerin aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($F=5.98$; $p<0.01$).

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post hoc analizinde evlilik süresi gruplarının örneklem sayılarının eşit olmaması sebebiyle Hochberg testi kullanılmıştır (Field, 2013). Buna göre; evlilik süresi 21-30 yıl arasında olan kişilerin evlilik süresi 1-10 yıl olan kişilere göre aile arabuluculuğuna daha olumlu baktıkları tespit edilmiştir.

Tablo XVI. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Evlilik Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Evlilik Süresi	N	X	SS	F	P
1-10	185	3.53	.95	5.98	.001
11-20	97	3.73	.87		
21-30	80	3.99	.70		
31-40	13	3.67	.89		

Katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısı ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XVII'de verilmiştir. Buna göre; çocuk sayısı ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark saptanamamıştır ($F=1.491$; $p>0.05$).

Tablo XVII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Çocuk Sayısı	N	X	SS	F	P
0	107	3.55	.99	1.491	.23
1	119	3.70	.82		
2 ve fazla	149	3.73	.88		

Boşanmış katılımcıların (N=160) boşanma şekillerine göre aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo XVIII'de verilmiştir. Buna göre; anlaşmalı boşanan kişilerin

aile arabuluculuğuna bakış açıları ile çekişmeli boşanan kişilerin aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır t(158)= .40, p>.05.

Tablo XVIII. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Boşanma Şekline Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Değişkenler	Aile Arabuluculuğuna Bakış	n	Ort.	Ss	t	p
Boşanma Şekli	Anlaşmalı	124	3.56	.98	.40	.69
	Çekişmeli	36	3.49	.95		

Boşanmış katılımcıların (N=160) velayet durumlarına göre aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo XIX'da verilmiştir. Buna göre; velayet durumuna göre aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (F=1,56; p>.05).

Tablo XIX. Aile Arabuluculuğuna Bakış Açısının Velayete Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Velayet	N	X	SS	F	P
Çocuğum yok	63	3.42	1.01		
Velayet bende	67	3.70	.86	1.561	.21
Velayet eski eşimde	30	3.45	1.09		

4.3.2. Çatışma çözüm stillerine ilişkin analizler

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinin cinsiyet, medeni hal, yaş ve eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t Test ve tek yönlü varyans analizlerinden (ANOVA) uygun olanı kullanılmıştır.

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo XX'de verilmiştir. Buna göre; geri çekilme alt boyutunda erkekler (Ort.=4.14, SS=1.03) ile kadınlar (Ort.=3.91, SS=1.18) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur t(373)=1.97, p<.05. Boyun eğme alt boyutunda da erkekler (Ort.=4.10, SS=1.03) ile kadınlar (Ort.=3.70, SS=1.08) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur t(373)=3.60, p<.01. Bu bulgular ışığında ilişkilerdeki çatışma çözüm stillerine bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha boyun eğici ve kaçınmacı olduğu görülürken, cinsiyet farklılığının olumlu ve olumsuz çatışma çözüm stilleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı saptanmıştır.

Tablo XX. Çatışma Çözüm Stillerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Değişkenler	Çatışma Çözüm Stilleri	n	Ort.	Ss	t	p
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	Erkek	138	4.37	.85	-1.30	.20
	Kadın	237	4.49	.85		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	Erkek	138	2.55	.93	-.96	.34
	Kadın	237	2.65	1.02		
Geri Çekilme	Erkek	138	4.14	1.03	1.97	.042
	Kadın	237	3.91	1.18		
Boyun Eğme	Erkek	138	4.10	1.03	3.60	.00
	Kadın	237	3.70	1.08		

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinde medeni durumlarına göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo XXI'de verilmiştir. Buna göre; evli bireyler ile boşanmış bireyler arasında çatışma çözüm stilleri açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Tablo XXI. Çatışma Çözüm Stillerinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Değişkenler	Çatışma Çözüm Stilleri	n	Ort.	Ss	t	p
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	Evli	215	4.49	.80	1.06	.29
	Boşanmış	160	4.39	.91		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	Evli	215	2.60	.99	-.35	.73
	Boşanmış	160	2.64	.99		
Geri Çekilme	Evli	215	3.99	1.08	-.04	.97
	Boşanmış	160	3.99	1.20		
Boyun Eğme	Evli	215	3.85	1.07	.08	.94
	Boşanmış	160	3.85	1.09		

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinde yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XXII'de verilmiştir. Bu bilgiler ışığında; geri çekilme ($F=4.56$; $p<0.01$) ve boyun eğme ($F=3.02$; $p<0.05$) alt boyutlarında yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olduğu bulunurken olumlu çatışma çözüm stili ile olumsuz çatışma çözüm stili alt boyutlarında yaş grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post hoc analizlerinde yaş gruplarının örneklem sayılarının eşit olmaması sebebiyle Gabriel kullanılmıştır (Field, 2013). Buna göre; 21-30 yaş gurubundaki kişilerde geri çekilme davranışı 51-60 yaş grubundaki kişilere göre daha az görülmekteyken, 31-40 yaş grubundaki kişilerde boyun eğme davranışı 41-50 yaş grubundaki kişilere göre daha az görülmektedir. Genel olarak ortalamalar da incelendiğinde daha genç yaş gruplarında boyun eğme ve geri çekilme davranışının daha az görüldüğü dikkat çekmektedir.

Tablo XXII. Çatışma Çözüm Stillerinin Yaşa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Çatışma Çözüm Stilleri	Yaş	N	X	SS	F	P
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	21-30	55	4.49	.80	1.93	.12
	31-40	142	4.38	.93		
	41-50	150	4.50	.79		
	51-60	28	4.40	.83		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	21-30	55	2.57	.83	.56	.64
	31-40	142	2.62	1.06		
	41-50	150	2.59	.96		
	51-60	28	2.84	1.07		
Geri Çekilme	21-30	55	3.72	1.08	4.56	.004
	31-40	142	3.83	1.20		
	41-50	150	4.16	1.09		
	51-60	28	4.42	.80		
Boyun Eğme	21-30	55	3.76	.98	3.02	.03
	31-40	142	3.67	1.11		
	41-50	150	4.02	1.06		
	51-60	28	3.85	1.03		

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinde eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XXIII'te verilmiştir. Bu bilgiler ışığında; boyun eğme ($F=3.55$; $p<0.05$) alt boyutunda yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olduğu bulunurken olumlu çatışma çözüm stili, olumsuz çatışma çözüm stili ve geri çekilme alt boyutlarında eğitim durumları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post hoc analizlerinde eğitim durumu gruplarının örneklem sayılarının eşit olmaması sebebiyle Gabriel

kullanılmıştır (Field, 2013). Buna göre üniversite mezunlarının lisansüstü eğitim almış kişilere göre daha fazla boyun eğici olduğu görülmektedir.

Tablo XXIII. Çatışma Çözüm Stillerinin Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Çatışma Çözüm Stilleri	Yaş	N	X	SS	F	P
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	İlköğretim-Lise	81	4.50	.90	.25	.78
	Üniversite	216	4.44	.81		
	Lisansüstü	78	4.41	.90		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	İlköğretim-Lise	81	2.74	1.09	.82	.44
	Üniversite	216	2.57	.95		
	Lisansüstü	78	2.62	.98		
Geri Çekilme	İlköğretim-Lise	81	4.04	1.17	.85	.43
	Üniversite	216	4.03	1.13		
	Lisansüstü	78	3.84	1.09		
Boyun Eğme	İlköğretim-Lise	81	3.81	1.17	3.55	.03
	Üniversite	216	3.96	1.02		
	Lisansüstü	78	3.59	1.10		

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinde evlilik sürelerine (1-10 yıl, 11-20 yıl, 21-30 yıl, 31-40 yıl) göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XXIV'te verilmiştir. Evlilik süresi 31-40 yıl olan katılımcıların örneklem sayısının (n=12) tek yönlü varyans analizi için yeterli olmadığı görülmüştür. Buna göre; geri çekilme ($F=5.21$; $p<0.01$) ve boyun eğicilik ($F=3.04$; $p<0.05$) alt boyutlarında farklı evlilik sürelerine sahip kişilerin arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz çatışma çözüm stilinde tespit edilen farkın yapılan post hoc testi sonucu analize uygun olmayan

31-40 yıl grubuna ait olduğu belirlenmiş olup anlamlı ve geçerli bir sonuç olmadığı sonucuna varılmıştır.

Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post hoc testinde evlilik süresi gruplarının örneklem sayılarının eşit olmaması sebebiyle Hochberg testi kullanılmıştır (Field, 2013). Buna göre; 20 yıldan daha uzun süre evli olan kişilerin 1-10 yıl arasında evli olan kişilere göre daha boyun eğici ve daha kaçınmacı olduğu bulunmuştur.

Tablo XXIV. Çatışma Çözüm Stillerinin Evlilik Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Çatışma Çözüm Stilleri	Evlilik Süresi	N	X	SS	F	P
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	1-10	185	4.42	.87	.71	.55
	11-20	90	4.40	.88		
	21-30	87	4.57	.72		
	31-40	12	4.50	1.01		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	1-10	185	2.63	1.01	3.46	.02*
	11-20	90	2.61	.97		
	21-30	87	2.44	.91		
	31-40	12	2.40	.96		
Geri Çekilme	1-10	185	3.80	1.16	5.21	.002**
	11-20	90	4.02	1.10		
	21-30	87	4.34	1.05		
	31-40	12	4.43	.91		
Boyun Eğme	1-10	185	3.73	1.04	3.04	.03*
	11-20	90	3.83	1.12		
	21-30	87	4.15	1.02		
	31-40	12	4.00	1.32		

Katılımcıların çatışma çözüm stillerinde çocuk sayılarına göre anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo

XXV'te verilmiştir. Bu bilgiler ışığında; çatışma çözüm stilleri alt boyutlarında çocuk sayısına göre anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Tablo XXV. Çatışma Çözüm Stillerinin Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Çatışma Çözüm Stilleri	Çocuk Sayısı	N	X	SS	F	P
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	0	107	4.48	.90	.21	.81
	1	119	4.41	.77		
	2 ve daha fazla	149	4.46	.87		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	0	107	2.60	1.00	.02	.98
	1	119	2.62	.96		
	2 ve daha fazla	149	2.62	1.00		
Geri Çekilme	0	107	3.84	1.18	2.66	.07
	1	119	3.93	1.17		
	2 ve daha fazla	149	4.15	1.04		
Boyun Eğme	0	107	3.93	1.09	2.38	.09
	1	119	3.67	.98		
	2 ve daha fazla	149	3.94	1.13		

Boşanmış katılımcıların (N=160) boşanma şekillerine göre çatışma çözüm stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız örneklem T-Testi sonuçları Tablo XXVI'da verilmiştir. Buna göre; anlaşmalı boşanan kişilerin aile arabuluculuğuna bakış açıları ile çekişmeli boşanan kişilerin aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır $t(158)= .40$, $p>.05$.

Tablo XXVI. Çatışma Çözüm Stillerinin Boşanma Şekline Göre Karşılaştırılmasına Yönelik t Testi Sonuçları

Çatışma Çözüm Stilleri	Boşanma Şekli	n	Ort.	Ss	t	p
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	Anlaşmalı	124	4.37	.91	-.69	.49
	Çekişmeli	36	4.49	.90		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	Anlaşmalı	124	2.57	.90	-1.70	.16
	Çekişmeli	36	2.88	1.24		
Geri Çekilme	Anlaşmalı	124	3.97	1.24	-.50	.62
	Çekişmeli	36	4.08	1.08		
Boyun Eğme	Anlaşmalı	124	3.85	1.01	.19	.85
	Çekişmeli	36	3.81	1.36		

Katılımcıların velayet durumlarına göre çatışma çözüm stilleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo XXVII'da verilmiştir. Bu bilgiler ışığında; çatışma çözüm stilleri alt boyutlarında velayete göre anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Tablo XXVII. Çatışma Çözüm Stillerinin Velayete Göre Tek Yönlü Varyans Analizi

Çatışma Çözüm Stilleri	Velayet Durumu	N	X	SS	F	P
Olumlu Çatışma Çözüm Stili	Çocuğum yok	63	4.43	.92	.50	.61
	Bende	67	4.42	.86		
	Eski eşimde	30	4.24	.99		
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili	Çocuğum yok	63	2.51	.93	1.67	.19
	Bende	67	2.80	1.03		
	Eski eşimde	30	2.52	.98		
Geri Çekilme	Çocuğum yok	63	4.04	1.21	.12	.89
	Bende	67	3.94	1.23		
	Eski eşimde	30	4.02	1.14		
Boyun Eğme	Çocuğum yok	63	4.11	1.08	3.24	.04
	Bende	67	3.69	.95		
	Eski eşimde	30	3.63	1.31		

5. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada bireylerin aile arabulucuğuna bakış açılarını belirlemek, çatışma çözüm stillerini incelemek, bu iki değişken arasındaki ilişkiye bakmak ve cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, boşanma şekli ve velayet durumu değişkenlerinin aile arabuluculuğu ve çatışma çözüm stilleri üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde hipotezlerin ve literatür doğrultusunda beklenen sonuçların genellikle doğrulandığı görülmüştür.

Araştırma örnekleminin demografik bilgilerine dair sonuçlara bakıldığında; çoğunluğun kadın, evli, 31-50 yaş aralığında, lisans mezunu, evlilik sürelerinin 1-10 yıl aralığında ve 2 veya daha fazla sayıda çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Boşanma deneyimlemiş katılımcıların ise çoğunluğunun anlaşmalı boşandığı, buna bağlı olarak aynı oranda boşanma sürelerinin 1 yıldan daha az sürdüğü ve velayetin kendilerinde olduğu görülmektedir.

Katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarına dair maddelere verdikleri cevaplara bakıldığında aile arabuluculuğu uygulamasının boşanma sürecini hızlandıracak, taraflar arası sağlıklı iletişimi sağlayabilecek, tarafların haklarını eşit şekilde alabilecekleri, velayet ve çocukla kişisel ilişkinin kurulmasını sağlayabilecek, nafaka ve mal paylaşımını adaletli şekilde sağlayabilecek ve tarafların güvenliğini koruyabilecek bir sistem olduğunu düşündükleri görülmektedir. Aile arabuluculuğu taraflara uzlaşmacı bir iletişim ortamı sağlayan ve bu ortam içerisinde boşanmaya dair anlaşmazlıkları çözümleyerek süreci anlaşmalı boşanma şeklinde sonuca bağlayabilen bir sistemdir (Parkinson, 2017). Katılımcıların çoğunluğu aile arabuluculuğunun kullanmak isteyecekleri bir sistem olduğunu belirtmişlerdir. Boşanma sürecinin eşler ve çocuklar için birçok açıdan zorlu bir süreç olduğu bilinmektedir (Amato, 1991; Kelly, 2012; Satir, 1980; Yörükoğlu, 2004). Bu süreçteki temel meseleler ve zorlanılan konulara dair uzlaşmacı bir yaklaşım olan aile arabuluculuğuna karşı olumlu bakış açısı,

arabuluculuk uygulamasının bu zorlukları azaltabileceğine dair inancı göstermekte ve Şen'in (2013) araştırma bulguları ile de uyuşmaktadır.

Katılımcıların; aile arabuluculuğuna olumlu bakış açısına sahip olsalar bile Türkiye'de bu sistemin doğru ve adaletli şekilde uygulanabileceği konusunda emin olmadıklarını belirtmeleri araştırmanın çarpıcı sonuçlarından birisidir. Teorik olarak aile arabuluculuğunun faydalı olabileceğini düşünmelerine rağmen pratikte uygulanmasında sorunlar yaşanabileceğine dair şüphelerin olması ülkemizde henüz resmi olarak hayata geçirilmemiş olan bu uygulamanın iyi bir şekilde planlanarak hayata geçirilmesinin gerekliliğini göstermektedir. Bu planlama yapılırken aile arabuluculuğunun, bu uygulamayı kullanmak isteyecek kişiler için sürecin başından sonuna kadar açık ve anlaşılır olacak şekilde düzenlenmesi önem arz etmektedir. Aile arabuluculuğunu diğer arabuluculuk uygulamalarından ayıran; arabuluculuk yapacak kişinin özellikle toplumsal cinsiyet rolleri ve ikili ilişkiler konusunda uzmanlık ve yetkinliğinin olması, aile hukukuna özel koşullar sebebi ile zorunlu tutulmaması ve tarafların hür iradesine bırakılması, uygulanmasının mümkün olmadığı durumların netleştirilmesi ve hak arama özgürlüğüne engel olacak şekilde dava yolunu kapatmaması gerekliliğidir (Börü, 2019). Ülkemizde ticari davalarda ve iş davalarında uygulanan arabuluculuk hizmetinin zorunlu olmasının, aile arabuluculuğunun da bu şekilde olabileceğine dair bir algı oluşturduğu ve ülkemizde doğru ve tarafsız bir şekilde uygulanabileceğine dair bakış açısını etkileyebilecek bir unsur olduğu düşünülmektedir. Adli sistemin bir parçası olarak planlanan aile arabuluculuğuna erişim ise bir diğer önemli konudur. Türkiye'de adalete erişimi engelleyen temel faktörler; ekonomik engeller, bilgi eksiklikleri, dava süreçlerinin uzunluğu ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi konulardır (G. Korkmaz ve Çilingir, 2021). Buna göre ekonomik olarak erişilebilir, herkes tarafından anlaşılabilir ve bilgiye ulaşılabilir bir sistem planlamak önemlidir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinden ve kadın erkek eşitsizliklerinden kaynaklanabilecek engeller öngörülerek herkes tarafından güvenle kullanılabilir bir uygulama planlanması

gerekmektedir. Aile arabuluculuğunun yapısına uygun ve yurtdışındaki uygulamalara paralel şekilde boşanma sürecini kısaltacak ve tarafların daha az yıpranmasını sağlayacak bir sistem olması da temel gereksinimlerdendir. Kadına yönelik şiddet başta olmak üzere toplumsal cinsiyet konusu göz önüne alınarak taraflara adil bir uzlaşma ortamı sağlanacağına dair güven verilmesi gerekmektedir. Aile arabuluculuğuna dair ilk hizmet 1978 yılında İngiltere'de sosyal hizmet uzmanları ve avukatlardan oluşan bir grup tarafından mahkemelerden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır. (Parkinson, 2017). Psikologlar, psikolojik danışmanlar ve sosyal hizmet uzmanları gibi ikili ilişkiler ve aile içi çatışmalar konusunda uzman kişilerin sürece dahil edilmesi ve tarafları uygun şekilde yönlendirebilecek, anlayabilecek ve süreci yönetebilecek arabulucularla bu sürecin yürütülmesi yine taraflara güven verebilecek ve uygulamanın başarı oranını arttırabilecek bir diğer önemli faktördür.

Çatışma çözüm stillerine dair veriler incelendiğinde; katılımcıların genellikle olumlu çatışma çözüm stillerine sahip olduklarını, olumsuz çatışma çözüm stillerinden büyük ölçüde uzak durdukları, özellikle bağırıp çağırmak, ilişkiyi bitirmekle tehdit etmek ve fiziksel agresyon göstermekten kaçındıkları görülmektedir. Boyun eğme alt boyutunda sorunun çözümü için alttan alma davranışının yaygın olduğu görülürken geri çekilme alt boyutunda sinirliyken uzak durmak, susmak ve konuşmayı ertelemek en sık görülen davranışlardır.

Hipotez #1: Olumlu çatışma çözüm stiline sahip bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açıları olumludur.

Çatışma çözüm stilleri ile aile arabuluculuğuna bakış açıları arasındaki ilişki incelendiğinde; çatışma çözüm stilleri olumlu ve geri çekilme olan bireylerin, çatışma çözüm stilleri olumsuz ve boyun eğme olan bireylere göre aile arabulucuğuna daha olumlu baktığı görülmektedir. Evliliklerde ortaya çıkan bir sorun karşısında yapıcı ve uzlaşma amacı güden tutumlar sergilemek olumlu çatışma çözüm stilinin bir göstergesidir (Özen ve ark, 2016). Aile arabuluculuğunun yapısına bakıldığında ise uzlaşma odaklı, her iki tarafın da ihtiyaçlarının

görülmesinin ve giderilmesinin amaçlandığı bir sistem vardır (Parkinson, 2017). Dolayısıyla yapıcı ve onarıcı yollar tercih eden yani olumlu çatışma çözüm stillerini kullanan kişilerin benzer bir yaklaşımla geliştirilen ve bir uzlaşma yöntemi olan aile arabuluculuğu uygulamasına karşı daha olumlu ve pozitif bakıyor olmaları, uygulamanın çatışmayı azaltmayı ve çözmeyi amaçlayan yönünü gözler önüne sermektedir.

Çatışma çözüm stili ve aile arabuluculuğuna bakış açısı arasındaki ilişkiye cinsiyet faktörüne göre bakıldığında; problemler karşısında çözüm odaklı ve empatik tutumlar sergileyen olumlu çatışma çözüm stiline sahip kadın ve erkeklerin, cinsiyet fark etmeksizin aile arabuluculuğuna pozitif baktıkları görülmüştür. Buna ek olarak kadınlarda geri çekilme, erkeklerde ise boyun eğicilik aile arabuluculuğuna olumlu bakış açısı ile ilişkilidir. Ayrıca olumsuz çatışma çözüm stiline sahip erkeklerin aile arabuluculuğuna olumlu bakmadıkları da önemli bulgular arasındadır. Toplumsal cinsiyet rollerine bakıldığında erkeklerin isteklerinin ve beklentilerinin karşılanması noktasında kadınlara göre daha fazla güç kullanabildiği görülmektedir (Vatandaş, 2007). Dolayısıyla suçlayıcı ve eleştirel davranış örüntüsü anlamına gelen olumsuz çatışma çözüm stiline sahip erkeklerin boşanma sürecinde isteklerinin karşılanması için uzlaşmayı değil çatışmayı tercih ediyor olmasının açıklamalarından birinin cinsiyet rolleri olabileceğini söylemek mümkündür.

Hem genel örneklemde hem de farklı cinsiyet gruplarında olumlu çatışma çözüm stilinin aile arabuluculuğu ile pozitif korelasyon göstermesi araştırma örneklemi kapsamında bahsedilen hipotezin doğrulandığını, olumlu çatışma çözüm stiline sahip bireylerin aile arabuluculuğuna daha olumlu baktıklarını göstermektedir.

Hipotez #2: Evli bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açıları boşanmış bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açılarına göre olumludur.

Medeni duruma göre aile arabuluculuğuna bakış açıları incelendiğinde evli bireyler ile boşanmış bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açıları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu farkın hangi yönde olduğuna bakıldığında ise evli bireylerin aile arabuluculuğuna boşanmış bireylere göre daha olumlu baktığı görülmüştür. Bu olumlu tutum bahsedilen hipotezi doğrulamaktadır.

Boşanmış bireylerin aile arabuluculuğuna bakış açılarının evli bireylere göre daha olumsuz olması, sadece olumlu çatışma çözüm stiline sahip olmaları ile ilişkiliyken evli bireylerin daha olumlu bakıyor olmaları hem geri çekilme ve olumlu çatışma çözüm stilinin olması hem de olumsuz çatışma çözüm stilinin olmaması ile ilişkili bulunmuştur. Buradan hareketle boşanma deneyimlemiş ve olumlu çatışma çözüm stiline sahip olmayan kişilerin aile arabuluculuğuna pozitif bakmadıkları görülmektedir. Boşanmış katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarına dair cevapları incelendiğinde özellikle bu uygulamanın Türkiye'de tarafsız ve doğru bir şekilde uygulanabilirliğine dair bakış açılarının evli kişilere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Bu konuya dair olumsuz düşüncelerin olması aile arabuluculuğuna bakış açısı puanlarının evli bireylere göre daha düşük olmasına sebep olmuş olabilir. Ek olarak Helms ve Buehler (2007), boşanmanın taraflar için psikolojik ve sosyal olarak zorlayıcı bir süreç olduğunu ve boşanmış kişilerin psikolojik iyi oluşlarının evli kişilere göre daha düşük seviyede olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında evli katılımcıların zorlu boşanma sürecini deneyimlememiş olması, boşanmış kişilerin evli bireylere göre psikolojik iyi oluşlarının daha düşük seviyede olması boşanmış kişilerin evli kişilere göre aile arabuluculuğa daha olumsuz bakmalarının bir diğer açıklayıcısı olabilir.

Hipotezlere ek olarak çeşitli farklı bulgulardan da söz etmek mümkündür. Katılımcıların aile arabuluculuğuna bakış açılarına bakıldığında cinsiyete, yaşa, eğitim durumuna, çocuk sayısına ve boşanmış katılımcılar için boşanma şekline ve velayete göre herhangi bir farklılık saptanmazken medeni duruma ve evlilik süresine göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların çatışma çözüm stillerine bakıldığında ise medeni duruma, çocuk sayısına ve boşanmış katılımcılar için boşanma şekline ve velayete göre herhangi bir farklılık tespit edilmezken cinsiyete, yaşa, eğitim durumuna ve evlilik süresine göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Buna göre;

Evlilik süresi 21-30 yıl arasında olan kişilerin 1-10 yıl arasında evlilik süresine sahip kişilere göre aile arabuluculuğuna daha olumlu baktığı ve çatışma çözüm stillerinin daha fazla boyun eğici ve kaçınmacı olduğu tespit edilmiştir. Şendil ve Korkut (2008), evlilik süresi arttıkça eşlerin birbirine gösterdiği sevgi miktarının azaldığını bulmuştur. Lauer ve Lauer'in (1997) araştırmasında da uzun süreli evliliklerde ilişki doyumunun ve arzunun azaldığı bulunmuştur. Bu doğrultuda, evliliklerin belirli bir süreden sonra sevgi ve tutkudan ziyade uzlaşmacı bir yaklaşımla ortak anlamlar ve hedefler doğrultusunda devam ediyor olması aile arabuluculuğuna olumlu bakış açısının ve uzun yıllar evli kişilerin sevgi, arzu, ilişki doyumu gibi ilişkiye dair ihtiyaçlara daha az yöneliyor olması boyun eğici ve kaçınmacı tutumun açıklayıcısı olarak ele alınabilir.

Yaşa göre 51-60 yaş grubundaki kişilerin 21-30 yaş grubundaki kişilere göre daha kaçınmacı ve 41-50 yaş grubundakilerin 31-40 yaş grubundakilere göre daha boyun eğici olduğu görülmektedir. Evlilik süresinin uzun olması kişilerin yaşlarının da büyük olmasını gerektirdiği için yaşı daha büyük olan kişilerin daha kaçınmacı ve daha boyun eğici olmaları ile evlilik süresi uzun kişilerin daha kaçınmacı ve boyun eğici olmaları birbirini destekleyen bulgulardır.

Eğitim durumuna göre lisansüstü eğitim almış kişilerin üniversite mezunu kişilere göre daha az boyun eğici olduğu saptanmıştır. Bu durum Yörük ve Dündar'ın (2011), eğitim seviyesi yükseldikçe boyun eğici davranışların azaldığını gösteren araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Çeşitli araştırma sonuçlarına göre evliliklerde eşlerin eğitim seviyesi arttıkça ilişki doyumunun da arttığı, evlilik çatışmalarının azaldığı ve evlilikteki sorunların genel olarak

azaldığı bulunmuştur (Şendil ve Korkut, 2008; Kamo, 1993). Tüm bunlar çatışma çözüm stillerinin eğitim seviyesine göre değiştiğini gösterir niteliktedir.

Cinsiyete göre erkeklerin kadınlara göre daha boyun eğici ve kaçınmacı olduğu bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkekler kadınlara göre duygularını ve ihtiyaçlarını daha az dile getirmektedir (Vatandaş, 2007). Bu durum boyun eğicilikte ve kaçınmacı tutumda ortak olarak görülen kendi ihtiyaçlarını yok sayma davranışı ile örtüşmektedir. Dolayısıyla erkeklerin çatışmalarda kadınlardan daha fazla boyun eğici ve kaçınmacı olmasının toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma kapsamında dikkat çekici bulgulardan biri de erkeklerde olumsuz çatışma çözüm stiline sahip olmanın aile arabuluculuğuna olumsuz bakmaları ile ilişkili olduğu görülürken kadınlarda olumsuz çatışma çözüm stili ile aile arabuluculuğuna bakış açısı arasında herhangi bir korelasyon bulunamamış olmasıdır. Olumsuz çatışma çözüm stilinin yıkıcı ve zarar verici bir tutum olması ve bu olumsuz tutuma sahip erkeklerin aile arabuluculuğu gibi uzlaşmacı bir boşanma sürecine olumlu bakmıyorken kadınlarda böyle bir ilişki olmaması da toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Çatışma çözüm stillerinin aile arabuluculuğuna bakış açısı üzerindeki etkisinde cinsiyete göre farklılık olması, çatışmalarda olumsuz ve yıkıcı tutumlar sergilemenin sadece erkeklerde aile arabuluculuğuna olumsuz bakış açısı ile ilişkili olması ayrılık ve boşanma süreçlerinde yaşanan zorluklarla ilgili cinsiyet farklılıklarına önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye'de henüz hukuk sistemine girmemiş olan aile arabuluculuğu uygulaması ilk kez 2016'da gündeme geldikten sonra özellikle kadına yönelik şiddetin engellenemeyeceği ve kadının korunamayacağı yönünde eleştiriler almıştır. Araştırma sonuçları bu eleştirileri doğrulamamaktadır. Katılımcılar aile arabuluculuğunun tarafları birbirinden koruyabilecek bir sistem olduğunu ve tarafların haklarını adaletli bir şekilde almalarını sağlayabilecek bir sistem olduğunu düşünmektedirler. Emery (1994) tarafından yapılan araştırmada, arabuluculukla

boşanan kişilerin çekişmeli boşanan kişilere göre hem 1 yıl sonra hem de 9 yıl sonra psikolojik iyi oluşlarının daha yüksek olduğu, aralarındaki iletişimin daha iyi durumda olduğu, çocukla ilgili olarak daha fazla ortak hareket edebildikleri ve daha az çatışma yaşadıkları bulunmuştur. Yapılan literatür incelemesi ile bu bulguları destekleyen araştırmalar olduğu görülmüştür (Kelly, 1989; Irvin ve Benjamin, 1992). Bunun yanı sıra evlilik süresince ve ayrılık sonrasında psikolojik ve fiziksel şiddetin genellikle erkek eş tarafından uygulandığı göz ardı edilemez bir gerçektir (Vahip ve Doğanavşargil, 2006). Bu araştırmanın bulgularında da bir ayrılık veya boşanma durumunda olumsuz çatışma çözüm stiline sahip erkeklerin daha az uzlaşmacı olabileceği, saldırgan ve yıkıcı davranışlar gösterebileceği, ayrılık sürecini kendileri ve varsa çocukları için daha zor hale getirebileceği görülmektedir. Gerekli yasal düzenlemeler ve ilgili kurum ve kuruluşların da desteği ile iyi şekilde yapılandırılmış bir aile arabuluculuğu sistemi, eleştirilerin merkezinde olan kadınların korunması konusunda başarılı bir uygulama olabilme potansiyeline sahiptir. Cinsiyet faktörünün çatışma çözüm stilleri ve aile arabuluculuğu arasındaki ilişki üzerindeki önemini gösteren bu sonuç, uygulamanın iyi planlanmasının gerekliliğini de göstermektedir.

Anlaşmalı olarak boşanan bireylerin tamamının 1 yıl ve daha az bir süre içerisinde boşanmış olmasına karşılık çekişmeli boşanan bireylerin boşanma sürelerinin yıllarca sürebildiği araştırma sonuçlarında görülmektedir. Çekişmeli boşanmalarda mahkeme süreçlerinin uzaması tarafları maddi ve psikolojik olarak yıpratmakta, aralarındaki çatışmanın ve husumetin artmasına sebep olmaktadır (Fisher, 1998; Cüceloğlu, 2003; Tan, 2009; Ganong, 2002). Bu durum aile bireylerini etkilediği kadar adli sistemi de etkilemekte davaların uzaması ile adli sistemdeki yoğunluk sürekli olarak artmaktadır. Anlaşmalı boşanma ise yaşanan çatışmaların yönetilemediği ve uzlaşmacı bir ortamın kurulamadığı durumlarda genelde taraflar arasında gündeme dahi gelememekte ve gelse bile uygulanamamaktadır. Çekişmeli boşanma

sürecinin uzun ve yıpratıcı olması aile arabuluculuğunun gerekliliğine dair literatürdeki bilgi ve araştırmaları doğrular niteliktedir.

Aile hukuku kapsamında olan aile birliğinin korunması ve boşanma süreçleri, sadece hukuk alanını ilgilendiren bir konu olmaktan ötedir. Eşlerin, baş edemedikleri sorunlar karşısında öncelikle aile terapisine gitmeyi tercih etmeleri, çatışmalarına çözüm aradıkları bir süreç olması bakımından oldukça önemlidir ve aile birliğinin korunmasına hizmet etmektedir. Bu durum psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimlerin ve sosyal çalışmacıların aile hukuku alanında ne kadar önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Aile arabuluculuğu uygulaması, çift ve aile terapisine benzer bir süreçmiş gibi algılansa da benzer yönleri kadar temel farklılıklar da barındırmaktadır. Bir hukukçunun çiftlere psikoterapi hizmeti veremeyeceği gibi bir terapistin boşanma sürecindeki çiftlere tek başına aile arabuluculuğu hizmeti vermesi pek mümkün değildir. Ancak dava konularını büyük ölçüde bitme aşamasında olan evliliklerin oluşturduğu aile mahkemelerine alternatif olan ve aile hukuku alanında oluşturulacak aile arabuluculuğu uygulamasının planlanırken sosyal bilimlere ve sosyal çalışmacılara ihtiyaç olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir. Evliliklerin ve özellikle boşanmaların, yoğun çatışmalar yaşanabilen zorlu süreçler olduğu aşikardır. Bu zorlu süreç için en uygun alternatif uyuşmazlık yöntemi aile arabuluculuğudur ve bu uygulama hukukçular ve sosyal çalışmacıların (psikolog, pedagog, vs.) ortak iş birliği içerisinde yürütülmelidir. Tarafların ve varsa özellikle çocukların yararı gözetilerek, maddi ve manevi her türlü zararı en aza indirecek şekilde hareket edilmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın; öncelikle aile arabuluculuğu uygulamasının herkes tarafından doğru şekilde anlaşılması, uygulamaya dair olası problemler ve eleştiriler ile ilgili kültür ve toplum yapısı dikkate alınarak gerçekçi çözümler üretilecek şekilde planlanabilmesi hususunda araştırmacılara ve ilgili yetkililere fikir vermesi bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada aile arabuluculuğuna bakış açısını değerlendirecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olmaması en önemli sınırlılıktır. Aile arabuluculuğunun konusu olan boşanma sürecinde yaşanan ve yaşanabilecek en temel ve önemli sorunlar çerçevesinde oluşturulan "Aile Arabuluculuğuna Bakış Anketi" revize edilerek ve farklı örneklem grupları üzerinde test edilerek bu konuda güvenilir bir ölçüm aracı oluşturulabilir.

Aile arabuluculuğu uygulaması 2021 yılı itibariyle ülkemizde halen planlanma aşamasında olan ve resmi olarak hayata geçirilmiş bir uygulama değildir. Gerek devam eden planlanma aşamasında gerekse hayata geçirildikten sonra herkes için en faydalı olacak şekilde daha iyi hale getirebilmek adına bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Çatışma çözüm stillerinin farklılaşması ile aile arabuluculuğuna bakış açısı arasında ilişki olması, psikolojik ve sosyolojik başka hangi faktörlerin bu konuda etkili olup olmadığını test etmeyi gerekli kılmaktadır. İlişkili bulunan değişkenlerin, kültürümüz ve hukuk sistemimiz özelinde aile arabuluculuğunu iyileştirmek adına kullanılması adalet sistemine ve topluma fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

6. Kaynaklar

Acar, A. (1990). Türk aile yapısı ve Kızılcahamam aile yapısı üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Aile Mahkemeleri'nin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun. (2003). T. C. Resmi Gazete, 25439, 18 Ocak 2003.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun. (1998), T.C. Resmi Gazete, 23233, 17 Ocak 1998.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2009). Boşanma nedenleri araştırması. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Genel Müdürlüğü Yayınları.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). Aile yapısı araştırması 2006. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Genel Müdürlüğü Yayınları.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2011). Türkiye'de aile yapısı araştırması. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Genel Müdürlüğü Yayınları.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2006). Türkiye'de aile yapısı araştırması 2006. www.aile.gov.tr.

Akbalık, G. (2001). Çatışma çözme ölçeğinin (üniversite öğrencileri formu) geçerlik ve güvenirlik çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 16 (2).

Akkaya, M. (2010). Bağlanma stilleri, stresle başaçıkma tarzları, problem çözme becerileri ve iletişim tarzlarının boşanma süreci üzerindeki etkilerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akpınar, B. (2019). Farklı teoriler çerçevesinde eş seçimi ve evlilik uyumu konularının incelenmesi. Çizgi Kitabevi, 164, 172.

Altuntaş Üner, G. E. Ve Ziyalar, N. (2018). Ebeveyne yabancılaşma olgusu-reddedilen ebeveyn olarak baba. Adli Tıp Bülteni, 23(1), 25-35.

Amato, P. R., & Hohmann-Marriott, B. (2007). A comparison of high-and low-distress marriages that end in divorce. Journal of marriage and family, 69(3), 621-638.

Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. Psychological Bulletin, 110(1), 26.

Arıkan, Ç. (1996). Halkın boşanmaya ilişkin tutumları. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırması Kurumu Yayınları.

Barker, R. L. (1999). The Social Work Dictionary. NASW.

Bayburtluoğlu, M. U. (1994). Uluslararası aile yılı ve Türkiye. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 3(3).

Benedek, E. Ve Brown, C. (1997). Boşanma ve çocuğunuz. (Çev., S. Katlan). Ankara: HYB Yayıncılık.

Börü, L. (2019). Aile arabuluculuğu konusunda güncel gelişmeler. İç. II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu, 2, 1043-1062.

Bulut, I. (1993). Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, No: 74.

Bush, R. A., Folger, J. P. (2013). Arabuluculuk ve getirileri, Ankara: Nobel Yayınları.

Buss, D. M., Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: an evolutionary perspective on human mating. Psychological review, 100(2), 204.

Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, 32(32), 470-483.

Cann, A., Norman, M. A., Welbourne, J. L., ve Calhoun, L. G. (2007). Attachment styles, conflict styles and humour styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. Europan Journal Of Personality, 22, 131-146.

Clarke-Stewart, A., Brentano, C. (2006). Divorce causes and consequences. (1. Edition). New Haven And London: Yale University Pres.

Coogler, O. J. (1978). Structured mediation in divorce settlement: a handbook for marital mediators. USA: Lexington Books.

Coontz, S. (2006). The origins of modern divorce. Family Process, 46(1), 7-16.

Cramer, D. (2000). Relationship satisfaction and conflict style in romantic relationships. Journal Of Psychology, 134(3), 337-341.

Cüceloğlu, D. (2003). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dedeağaç, E. (2011). 6100 sayılı hukuk muhakemeleri kanununun getirdikleri. Ankara: Ankara Barosu Eğitim ve Kültür Merkezi Yayını.

Demirkan, S. (2006). Türk ailesinin korunması ve güçlendirilmesinde sivil toplum kuruluşları ile iş birliğinin önemi. Aile ve Toplum Dergisi, Cilt:3 Sayı: 9 S.91-95.

Erden, M. (1998). Öğretmenlik mesleğine giriş. İstanbul: Alkım Yayınları.

Erkal, M. E. (1993). Türk aile yapısı ve bazı meseleler. Istanbul Journal of Sociological Studies, (24), 15.

Edgar, D. (2004). Globalization and Western bias in family sociology. The Blackwell companion to the sociology of families (3-16). Oxford: Blackwell Publishing.

Emery, R. E. (2011). Renegotiating family relationships: Divorce, child custody, and mediation. New York: Guilford Press.

Ezgin, S. (2011). Türkiye'de Avrupa Birliği uyum sürecinde kadın erkek eşitliği bağlamında medeni kanunda yapılan değişiklikler üzerine bir değerlendirme. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Field, A. (2013). Discovering statistics using IBM SPSS statistics. Sage.

Fisher, B. (1998). Sona eren ilişkinin ardından yeniden toparlanmak. (S. Eren, Çev.). İstanbul: HYB Yayıncılık.

Ganong, L. H. Ve Coleman, M. (2002). Introduction to the special section: family resilience in multiple contexts. Journal of Marriage and the Family, 346-348.

Gardner, R. A. (1999). Differentiating between parental alienation syndrome and bona fide abuse-neglect. American Journal of Family Therapy, 27(2), 97-107.

Gençcan, Ö. U. (2013). 6100 sayılı HMK hükümlerine göre medeni hukuk davaları. Ankara: Yetkin Yayınları.

Ghasemi, S., Etemadi, O., Ahmadi, S. A. (2015). The relationship between negative interactions of couple and family in law with intimacy and marital conflict in women. Family Pathology, Counseling and Enrichment Journal, 1(1), 1-13.

Gottman, J. M., Coan, J., Carrere, S., Swanson, C. (1998). Predicting marital happiness and stability from newlywed interactions. Journal of Marriage and the Family, 5-22.

Gottman, J. M., Levenson, R. W. (1999). What predicts change in marital interaction over time? A study of alternative models. Family process, 38(2), 143-158.

Gottman, J. M. Ve Levenson, R. W. (2000). The timing of divorce: predicting when a couple will divorce over a 14-year period. Journal of Marriage and the Family , 62 (August), 737-745.

Grych, J. H., Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: a cognitive-contextual framework. Psychological bulletin, 108(2), 267.

Gülmez Korkmaz, M., Çilingir, M. (2021). Toplumsal ve siyasi zeminde adalete erişimden beklentiler: Türkiye'de kadınların adalete erişimi. Podem Yayınları, İstanbul.

Gündüzalp, İ. (2018). Boşanma psikolojisi ve danışmanlığı. (1. Baskı). Ankara:Nobel Yayınları.

Güneş, D. (2007). Boşanma sürecindeki eşlerin aile içi ilişkileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güvenç, B. (1996). İnsan ve kültür. (7. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., ve Tatham, R. L. (2013). Multivariate data analysis. Essex, England.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu. (2012). T.C. Resmi Gazete, 11599, 22 Haziran 2003.

Irving, H., & Benjamin, M. (1992). An evaluation of process and outcome in a private family mediation service. Mediation Quarterly.

Irwing, H. H. Ve Benjamin, M. (1995). Family mediation: Contemporary issues. SAGE Pub, USA.

İl, S. (2009). Aile arabuluculuğu. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 20(1), 23-31.

Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. Toplum ve Sosyal Hizmet, 12(2), 89-98.

Kamo, Y. (1993). Determinants of marital satisfaction: A comparison of the United States and Japan. Journal of Social and Personal Relationships, 10(4), 551-568.

Kelley, H., Berscheid, E., Christensen, A., Harvey, J. H., Huston, T. L., Levinger, G.,ve ark. (1983). Close relationship. (Ed. H. Kelley). New York: W.H. Freeman.

Kelly, J. (1989). Mediated and adversarial divorce: Respondents' perceptions of their processes and outcome. Mediation Quarterly, 24,71-88.

Kelly, J. B. (2012). Risk and protective factors associated with child and adolescent adjustment following separation and divorce: Social science applications.

Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2), 321-342.

Kır, İ. (2006). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36), 381-404.

Kodaz, F. A. (2010). İnegöl mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine göre çatışma çözme becerilerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kurdek, L. A. (1994). Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent, and heterosexual parent couples. Journal of Marriage and the Family, 56(3), 705-722.

Lauer, R. H., Lauer, J. C. (1997). Marriage and family: The quest for intimacy. Newyork: Mc Graw Hill, 203-223.

Larson, J. H. (2004). The great marriage 84üne-up book: a proven program for evaluating and renewing your relationship. John Wiley & Sons.

Mackey, R. A., Diemer, M. A. Ve O'Brien, B. A. (2000). Conflict-management styles of spouses in lasting marriages. Psychotherapy, 37(2), 134-148.

Messman, S.J. & Mikesell, R.L. (2000). Competition and ınterpersonal conflict ın dating relationships. Communication reports, 13 (1), 21-35.

Mirzaie, R. (2016). Divorce mediation for women: an examination of feminist critiques. Dispute Resolution Journal, 71(3), 161.

Nar, E. (2006). Beni anlayın. İstanbul: Babıâli Kültür Yayınları.

Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5(2), 140-161.

Özdamar, K. (2004). Tabloların oluşturulması, güvenirlik ve soru analizi. Paket programlarla istatistiksel veri analizi-1. 5th ed. Eskişehir: Kaan Kitabevi, 201-50.

Özen, A., Salman-Engin, S., Sakallı-Uğurlu, N. (2016). Romantik ilişkilerde çatışma çözüm stilleri ölçeği: Geçerlik güvenirlik çalışması.

Özgüven İ. E. (2001). Ailede iletişim ve yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.

Öztan B., (2004), Aile hukuku, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Öztürk, Ö. (2010). Genel boşanma sebepleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Parkinson L. (2017), aile arabuluculuğu yeni aile adalet sistemine dair uygun uyuşmazlık çözüm yöntemi, (Çev. Yücel, Y. F.), Adalet Bakanlığı Yayınları

Pekcanıtez H. (2005). Alternatif uyuşmazlık çözümü. Hukuki Perspektifler Dergisi, 12- 16.

Pekcanıtez, H., Atalay, O., Özekes, M. (2013). Medenî usul hukuku, 14. Baskı, Ankara, 1066.

Polat, D. (2012). Boşanma aşamasındaki bireylerin evlilik çatışması, çatışma iletişim tarzları ve sosyal destek sistemlerinin incelenmesi, Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Shaw, L. A. (2010). Divorce mediation outcome research: a meta-analysis. Conflict Resolution Quarterly, 27(4), 447-467.

Ellis, D., Stuckless, N. (2006). Domestic violence, DOVE, and divorce mediation. Family Court Review, 44(4), 658-671.

Süleymanov, A. (2010). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 199.

Thomas, K. W. (1976). Conflict and conflict management. In M. D. Dunnette (Ed.). Handbook of İndustrial And Organizational Psychology. Chicago: Rand-Mcnally, 889-935.

Uyar, S. (1999). Boşanmış bireylerin evlilik süreci ve bugüne ilişkin psikolojik sorunları üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi.

Ünalan, T. (1988). Türkiye'de çekirdek aileler. Nüfusbilim Dergisi, Ankara, S. 11.

Ünal, E. (1996). Evlilik adaylarının eş seçim ölçütleri ve İzmir'de verilen evlilik danışmanlığı hizmetleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Proulx, C.M., Helms, H.M. ve Buehler, C. (2007). Marital Ouality and Personal Well-Being: A Meta-Analysis. Journal of Marrige and Family. 69, 576-593.

Ridley, C. A., Wilhelm, M. S., ve Surra, C. A. (2001). Married couples' conflict responses and marital quality. Journal of Social and Personal Relationships, 18(4), 517-534.

Rusbult, C. E. Ve Zembrodt, I. M. (1983). Responses to dissatisfaction in romantic involvements: a multidimensional scaling analysis. Journal Of Experimental Social Psychology, 19, 274-293.

Saygılı, S. (2000). Evlilikte mutluluk sanatı. İstanbul: Türdav Yayınevi.

Soygüt, M. (2006). Türk ceza ve ceza usul hukukunda uzlaşma kurumu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul. YÖK tez tarama tabanından incelenmiştir (Tez No: 217765).

Soylu, Y., Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5(43).

Şen, B. (2009). Evlenmek üzere başvuruda bulunan bir grup nişanlı çiftin evlilik ve 'evlilik öncesi çift eğitimi'ne ilişkin bilgi, görüş ve değerlendirmeleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. YÖK tez tarama tabanından incelenmiştir (Tez No: 258407).

Şen, B. (2013). Boşanma süreci ve arabuluculuğu. Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Şendil, G., Korktut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. Psikoloji Çalışmaları, 28, 15-34.

Şenel, H. G. (2004). Eş seçim kararı. Evlilik Okulu. H. Yavuzer (Ed.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tan, O. (2009). Depresyon ve belirtileri. 15 Ekim 2021 tarihinde https://www.e-psikiyatri.com/ adresinden erişildi.

Tanrıver S. (2006). Hukuk uyuşmazlıkları bağlamında alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ve özellikle arabuluculuk. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 64, 151- 179.

Tanrıver, S. (2011) Arabuluculuk kanun tasarısının getirdikleri ve değerlendirilmesi. Makalelerim II (2006-2010), Ankara, 198.

Tezcan, M. (1985). Eğitim sosyolojisi. 4.Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Torun, F. (2011). Bir olgu üzerinden ebeveyn yabancılaştırma sendromu. Anadolu Psikiyatri Dergisi; 12:167-168.

Torun, F. (2011). Ebeveyn yabancılaştırma sendromu. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(3), 466-482.

Türk Medeni Kanunu. (2001), T.C. Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982), T.C. Resmi Gazete, 17863, 9.11.1982

Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2018. Ankara: TÜİK.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). Toplumsal cinsiyet istatistikleri 2019. Ankara: TÜİK.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2020. Ankara: TÜİK.

Uyar, S. (1999). Boşanmış bireylerin evlilik süreci ve bugüne ilişkin psikolojik sonuçları üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış uzmanlık tezi. Ankara.

Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 14-28.

Vahip, I., Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. Türk Psikiyatri Dergisi, 17(2), 107-114.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. İstanbul Journal of Sociological Studies, (35), 29-56.

Yavuzer, H. (2003). Ana-baba okulu. Ankara: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2003), Çocuğu tanımak ve anlamak. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Yazıcı, E. (2017). Geçmişten günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yazıcıoğlu, Y. Ve Erdoğan, S. (2004). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Detay Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, İ. (1993). Evli bireylerin uyum düzeni. 3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi, 1(3), 249-257.

Yılmaz, K. K. (2015). Evlilik birliğinin korunması. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:120 s.423-464

Yörük, D., Dündar, S. (2011). Türkiye'deki yerel yöneticilerin benimsedikleri liderlik tarzlarına göre boyun eğici davranışlarının incelenmesi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 25(1), 93-106.

Yörükoğlu, A. (2004). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yücel, S. Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1), 239-257.

Zafer, A. B. (2013). Cumhuriyet ile birlikte değişen Türk aile yapısı ve kadının durumu. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(24), 121-134.

Zastrow C. (2014), Sosyal hizmete giriş. Ankara: Nika Yayınevi.

Ekler

Ek-1: Ölçek kullanımı için alınan izin

Ek-2: Etik kurul onayı

İÜC Tarih ve Sayı: 10/02/2020-23374

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığı

Sayı :59491012-604.01.02-
Konu :Yüksek Lisans Öğrencisi
Psikolog Çağatay DEMİREL'in
etik kurul kararı A-11

ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi :13.01.2020 tarih, 86669574-302.14.06-6617 sayılı yazı

Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı öğretim üyesi **Doç.Dr.Neylan ZİYALAR'ın** danışmanlığında **Yüksek Lisans Öğrencisi Psikolog Çağatay DEMİREL'in** yürütücülüğünde **"Bireylerin Aile Arabulucuğuna Bakış Açılarının Çatışma Çözüm Stilleri Üzerinden İncelenmesi"** başlıklı Yüksek Lisans Tezi (ANKET) hakkında ilgi yazınız ve ekleri **04 Şubat 2020** tarihinde toplanan Fakültemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulunca müzakere edilmiş olup; etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalı
Prof. Dr. Özgür KASAPÇOPUR
Başkan

e-İmzalı
Prof. Dr. Muhlis Cem AR
Dekan a.
Dekan Yardımcısı

NOT: Yönetmelik gereği Sonuç Raporunun Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna iletilmesi gerekmektedir.

EK :
1 dosya elden teslim edilecektir.

Doğrulamak İçin:http://dogrulama.istanbulc.edu.tr/enVision.sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BEA97C97S
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Gülser SOYDANER Dahili : 22300
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 34303 Cerrahpaşa/ İSTANBUL
Tel : 0 (212) 414 30 00 Faks : 0 (212) 632 00 33
e-posta : ctfpersonel@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbulc.edu.tr

Ek-3: Bilgilendirilmiş onam formu

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı yüksek lisans programına bağlı olarak Doç. Dr. Neylan ZİYALAR danışmanlığında Psikolog Çağatay DEMİREL tarafından yürütülen yüksek lisans tez çalışmasıdır. Yaklaşık 5 dakika sürecek olan bu çalışma kişilerin aile arabuluculuğu hakkındaki düşüncelerinin çatışma çözüm stilleri üzerinden incelenmesini hedeflemektedir.

Söz konusu bilgilerin toplanmasının amacı, ülkemizde uygulanmaya başlaması için resmi kurumlarca çalışmaların devam ettiği bir konu hakkında topumun bakış açısını görebilmek, bunun yanı sıra çalışmalara yardımcı olabilecek sonuçlar ortaya çıkarmaktır. Bu bilgilerle tek tek bireylere yönelik hiçbir çıkarıma varılmayacak, elde edilecek bilgiler bu çalışmadan başka hiçbir yerde kullanılmayacak ve sizlerden kimliğinizi açığa çıkaracak herhangi bir bilgi istenmeyecektir. Çalışma sadece bilimsel araştırma amacıyla yapıldığından cevaplarınız tamamen gizli tutulacaktır.

Sorulara gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak şekilde dürüstçe ve titizlikle cevap verir, tüm soruları eksiksiz cevaplarsanız bu çalışmanın daha verimli olmasına katkı sağlamış olacaksınız. Çalışmaya katılmak için 18 yaşından büyük olmanız, halen evli veya daha önce evlilik geçirmiş olmanız gerekmektedir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmakta olup, katılmak istemediğiniz takdirde ya da katılım sağladıktan sonra devam etmek istemezseniz, bu durumda size herhangi bir soru yöneltilmeden çalışmadan ayrılabilirsiniz.

Bu araştırma ile ilgili sorularınız ya da iletmek istediğiniz herhangi bir şey olursa, aşağıdaki iletişim bilgilerini kullanabilirsiniz.

Ek-4: Veri toplama araçları

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. **Yaşınız**: ……
2. **Cinsiyetiniz**: ( ) erkek ( ) kadın
3. **Medeni durumunuz**: ( ) evli ( ) boşanmış ( ) evli (boşanıyor) ( ) dul
4. **Evlilik süreniz**: ……
5. **Çocuk sayınız**: ( ) 0 ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) ……

Sonraki üç soruyu (6, 7 ve 8) sadece boşanmış veya boşanma sürecinde iseniz cevaplayınız.

6. **Boşanma şekliniz**: ( ) çekişmeli ( ) anlaşmalı
7. **Boşanma süreniz** (mahkemeye başvuru ve sonuçlanma arası): …….
8. **Çocukların velayeti**: ( ) bende ( ) eski eşimde ( ) çocuğum yok
9. **Eğitim durumunuz**: ilkokul ( ) lise ( ) lisans ( ) lisansüstü ( )
10. **Yaşadığınız şehir**:
11. **Aylık ortalama geliriniz**: ( ) 0 – 2.000 ( ) 2.000 – 3.000 ( ) 3.000 – 5.000 ( ) 5.000 - 10.000 ( ) 10.000+

AİLE ARABULUCULUĞU ANKETİ

Aşağıda "Aile (Boşanma) Arabuluculuğu" hakkında kısa bir bilgilendirme metni vardır. PARAGRAFI DİKKATLİCE OKUYUP SORULARA BU ÇERÇEVEDE CEVAP VERMENİZ ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI AÇISINDAN OLDUKÇA ÖNEMLİDİR.

Bazı ülkelerde uzun yıllardan beri uygulanan, ülkemizde de uygulamaya geçirilmesi için çalışmaları devam eden aile (boşanma) arabuluculuğunun amacı boşanma sürecinin hem eşler hem de çocuklar açısından daha sağlıklı yürütülebilmesi ve doğabilecek husumetin engellenmesidir. Gönüllülük esasına dayanan süreçte velayet, nafaka, mal paylaşımı gibi konular tarafsız bir arabulucu eşliğinde konuşulur ve taraflar ortak bir karara varır. Uygulamanın temel işlevi süreç ve sonrası için barışçıl bir ilişki sağlanması ve tarafların kendi iradeleri ile ortak bir karara varabilmesidir.

Aşağıdaki ifadeleri okurken eğer boşanmış iseniz eski eşinizi, boşanma yaşamamış iseniz bir boşanma süreci yaşadığınızı düşününüz ve bu ifadelere ne kadar katıldığınızı belirtiniz.

(1: Hiç katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Tamamen katılıyorum)

Aile Arabuluculuğu uygulamasının;

	1	2	3	4	5
1. Boşanma sürecini hızlandıracağını düşünüyorum.					
2. Boşanma sürecinde ve sonrasında taraflar arası sağlıklı iletişimi sağlayabileceğini düşünüyorum.					
3. Tarafların haklarını eşit bir şekilde alabilmelerini sağlayacaını düşünüyorum.					
4. Velayetin belirlenmesini ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını adaletli bir şekilde sağlayabileceğini düşünüyorum.					
5. Nafaka bağlanmasını, tazminat belirlenmesini ve mal paylaşımını adaletli şekilde sağlayabileceğini düşünüyorum.					
6. Tarafların güvenliğini tehlikeye atacağını düşünüyorum.					
7. Tarafları birbirinden koruyabilecek bir sistem olduğunu düşünmüyorum.					
8. Türkiye'de doğru ve tarafsız bir şekilde uygulanabileceğini düşünüyorum.					
9. Aile arabuluculuğu sistemini kullanmak isterim.					

Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği

Aşağıda görmüş olduğunuz ölçek 25 sorudan oluşmaktadır. Eğer evliyseniz eşinizle olan ilişkinizi düşünerek, boşanmış iseniz boşandığınız eşiniz ile eskiden olan ilişkinizi düşünerek verilen durum için size en uygun seçeneği işaretleyiniz. Hiçbir soruyu BOŞ BIRAKMAMANIZ çalışma açısından oldukça önemlidir.

1: Kesinlikle katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Biraz katılmıyorum 4: Biraz katılıyorum
5: Katılıyorum 6: Kesinlikle katılıyorum

	1	2	3	4	5	6
1. Tartışma esnasında konuyla ilgisiz de olsa zayıflıklarını yüzüne vururum.						
2.Kavganın büyümemesi için onun istediği şeyleri yaparım.						
3.Çok sinirlenmişsem konuşmayı ertelerim.						
4.Sorun durumunda pek çok şeyi içime atabilirim.						
5.Sorunun uzamadan çözülebilmesi için kaynağını bulmaya çalışırım.						
6.Sinirlendiğimde kırıcı şeyler söylerim.						
7.Problemi büyütmemek için onu sakinleştirmeye çalışırım.						
8.Sesimi yükselterek beni dinlemesini sağlamaya çalışırım.						
9.Tartışmada ortak bir çözüm noktası bulmaya çalışırım.						
10.Çok büyük sorunlar yaşadığımızda ondan uzak durmaya çalışırım.						
11.Sorun çözümlenmeden tartışmayı sonlandırmam.						
12.Bağırıp çağırarak istediğimi yaptırırım.						
13.Sorunun tüm yönlerini tartışma sırasında konuşmak isterim.						
14.Sevgilimi ilişkiyi bitirmekle tehdit ederim.						
15.Bana bağırdığında onun olmadığı bir odaya geçerim.						
16.Kavgalarımız sırasındaki kızgınlığımı fiziksel olarak gösteririm.						
17.İlişkide sorun yaşanmaması için kendimden ödün veririm.						
18.Sorun yaşadığımızda sevgilimin yanından uzaklaşırım.						
19.Sorunun çözülmesine yardımcı olacağına inanırsam durumu alttan alırım.						
20.Onun olumsuz tepkilerine karşılık vermeyerek problemin büyümemesini sağlamaya çalışırım.						
21.Çok gergin olduğumuzda susarım.						
22.Bir problem yaşandığında, konuyla ilgili düşündüğüm her şeyi açıklarım.						
23.Eğer çok sinirlenmişsem, sinirim geçene kadar konuşmayı reddederim.						
24.Bir problem yaşandığında, kendimi sevgilimin yerine koyarak onun ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.						
25. Sürekli imalarda bulunurum.						